

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Запорізький національний технічний університет

Волинець Г.М.

Навчально-методичний посібник
з дисципліни
«УКРАЇНСЬКА МОВА У ПРОФЕСІЙНОМУ
СПІЛКУВАННІ»

для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності 061 – «Журналістика»
(за вимогами кредитно-модульної системи)

2018

УДК 070 : 004.738.5

В 57

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Запорізького національного технічного університету
(Протокол № 8 від 02.04.2018 р.)*

Рецензенти:

А. О. Бессараб – д. н. із соц. ком., проф., докт. наук із соц. ком., доцент кафедри видавничої справи, редагування та української філології Класичного приватного університету;

А. М. Носко – к. н. із соц. ком, доцент, зав. каф. соціальних комунікацій Бердянського державного педагогічного університету;

А. І. Тернова – к. ф. н., доц. каф. журналістики Запорізького національного університету.

Волинець Г.М..

В57 Українська мова у професійному спілкуванні:
навчально-методичний посібник / Г.М.Волинець. –Запоріжжя :
ЗНТУ, 2018. – 130 с.

ISBN 978-617-529-180-1

Посібник призначений для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності 061 «Журналістика», які вивчають дисципліну «Українська мова у професійному спілкуванні» (1 та 2 курс). У посібнику висвітлюється теми, що стосуються сучасних тенденцій розвитку української мови, специфічних ознак мовлення медіа, основ підготовки журналістських матеріалів різних жанрів.

УДК 070 : 004.738.5

I ISBN 978-617-529-180-1

© Запорізький національний технічний
університет (ЗНТУ), 2018

© Волинець Г.М., 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Змістові модулі	11
1 семестр	13
Теми практичних занять (денне відділення).....	13
Теоретичні відомості.....	29
Завдання для самостійної роботи студентів.....	33
Контрольна робота для студентів заочної форми навчання.....	34
Питання, що виносяться на залік.....	45
2 семестр	47
Теми практичних занять (денне відділення).....	52
Теоретичні відомості.....	59
Завдання для самостійної роботи студентів.....	60
Контрольна робота для студентів заочної форми навчання.....	61
Питання, що виносяться на залік.....	66
3 семестр	68
Теми практичних занять (денне відділення).....	71
Теоретичні відомості.....	76
Завдання для самостійної роботи студентів.....	77
Контрольна робота для студентів заочної форми навчання.....	78
Питання, що виносяться на залік.....	80
4 семестр	81
Теми практичних занять (денне відділення).....	84
Теоретичні відомості.....	88
Завдання для самостійної роботи студентів.....	90
Контрольна робота для студентів заочної форми навчання.....	91
Питання, що виносяться на залік.....	93
Завдання для самоконтролю.....	94
Навчально-методичні матеріали з дисципліни.....	123

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Українська мова у професійному спілкуванні» входить до програми професійної підготовки студентів-бакалаврів і є важливим структурним компонентом фахової компетентності журналістів в Україні. Курс покликаний ознайомити студентів з основними тенденціями розвитку української мови та її використання у ЗМІ. Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Українська мова у професійному спілкуванні» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 061 «Журналістика». Навчальна дисципліна спрямована на мовленнєвий розвиток майбутніх фахівців, усвідомлення місії комунікативної, репрезентативної та культураносної функцій української мови в засобах масової інформації.

Питання мовної теорії розглядаються на лекційних заняттях. На практичних заняттях заслуховуються усні виступи студентів, виконуються практичні завдання (тести, вправи, диктанти, аналіз та редагування текстів фахової тематики), спрямовані на підвищення грамотності, розвинення вмінь та навичок використання мовних знань у професійній діяльності.

Навчальна дисципліна «Українська мова у професійному спілкуванні» вивчається протягом чотирьох семестрів і завершується екзаменом.

Метою викладання навчальної дисципліни «Українська мова у професійному спілкуванні» є засвоєння студентами знань із фонетики, орфоепії, орфографії, словотвору, морфології, синтаксису (та пунктуації) української мови, удосконалення мовних знань, систематизація їх і на цій основі – формування розуміння сучасних мовних норм та особливостей мови майбутнього фаху. Глибшому засвоєнню теоретичного мовного матеріалу сприятиме виконання завдань різного типу аж до стилістичного аналізу фахової літератури. Важливо також сформувати навички роботи з «Українським правописом», лінгвістичними словниками, довідниками, необхідними для писемного та усного спілкування українською мовою у професійній сфері.

Завдання:

- сформувати національно-мовну особистість;
- навчити студентів професійної мови журналістів, розвивати їхні

- комунікативні здібності;
- поглибити знання про фонетико-фонологічні особливості української мови, основні засади правописної системи української мови, закони милозвучності;
-
- поглибити знання про будову ускладненого речення, систему розділових знаків, їх різновиди та правила вживання;
- сформувати навички вмілого добору мовних засобів відповідно до життєвих ситуацій.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- суть понять “фонетика”, “орфоепія”, “орфографія”, “словотвір”, “морфологія”, “синтаксис”, “пунктуація”;
- основні поняття зазначених розділів лінгвістики;
- особливості використання законів орфоепії у професійному мовленні;
- мовні норми сучасної української літературної мови і принципи сучасного українського правопису;
- правила пунктуації;

уміти :

- виступати з доповідями і повідомленнями перед аудиторією за результатами власної пізнавальної діяльності, дотримуючись норм орфографії та пунктуації;
- дискутувати, переконливо аргументуючи особисту життєву позицію, узгоджуючи її із загальнолюдськими моральними і етичними нормами;
- писати твори, добираючи відповідні мовні засоби, виражаючи своє ставлення, враховуючи ситуацію спілкування, зокрема адресата;
- вільно користуватися словниками;
- редагувати неправильно побудовані речення, виправляти орфоепічні, граматичні, пунктуаційні та інші помилки в мові ЗМК;
- проводити комплексний аналіз текстів на підставі здобутих знань;
- застосовувати фахову українську термінологію у професійній діяльності журналіста.

Дисципліна вивчається студентами 1–2 курсів спеціальності 061 «Журналістика». На вивчення навчальної дисципліни відводиться така кількість годин:

- I курс у 1 семестрі = 120 годин/ 4 кредити ECTS,
- у 2 семестрі = 120 годин/ 4 кредити ECTS;
- II курс у 3 семестрі = 105 годин / 3,5 кредити ECTS,
- у 4 семестрі = 90 годин/ 3 кредити ECTS.

Програма навчальної дисципліни має таку структуру:

- **на I курсі у 1 семестрі** диципліна складається з двох змістових модулів:
  1. Мовна ситуація в Україні та мас-медійному просторі. Фонетика. Орфоепія.
  2. Основні правила правопису. Милозвучність мови.
- **на I курсі у 2 семестрі** диципліна складається з двох змістових модулів:
  1. Морфологія. Іменні частини мови.
  2. Дієслово. Службові частини мови.
- **на II курсі у 3 семестрі** диципліна складається з двох змістових модулів:
  1. Поняття про синтаксис. Просте речення. Головні та другорядні члени речення.
  2. Просте ускладнене речення. Пунктуація.
- **на II курсі у 4 семестрі** диципліна складається з двох змістових модулів:
  1. Поняття про складне речення.
  2. Структура складного речення. Пунктуація.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Українська мова у професійному спілкуванні» тісно пов'язаний із дисципліною «Практична стилістика», він дає можливість глибоко осягнути матеріал курсу «Видавнича справа та редагування» та ін.

Організація навчального процесу здійснюється за кредитно-модульною системою відповідно до вимог Болонського процесу. Обсяг навчального навантаження студентів описаний у кредитах ECTS – залікових кредитах, які зараховуються студентам при успішному засвоєнні ними відповідного модуля (залікового кредиту)., Протягом одного семестру вивчаються 2 змістові модулі.

Видами навчальної діяльності згідно з навчальним планом є:

- а) лекційні заняття;
- б) практичні заняття;
- в) самостійна робота студентів (СРС).

Застосовуються такі засоби визначення рівня підготовки студентів: тести, розв'язування творчих завдань (написання журналістських матеріалів), проведення індивідуального та фронтального усного опитування, реферування літератури, спеціальних текстів, актуальних публікацій із періодичних видань.

Форми поточного контролю:

- усні та письмові відповіді на практичних заняттях;
- самостійні роботи;
- контрольні роботи;
- тести;
- виконання індивідуальних завдань;
- реферування студентами літератури;
- написання студентами різножанрових творів із використанням власних фотоілюстрацій.

Модульний контроль: контрольна робота (за перший модуль), підсумковий контрольний тест (за другий модуль).

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною (100 балів) шкалою як середня арифметична оцінка засвоєння відповідних змістових модулів і має визначення за системою ECTS та традиційною шкалою, прийнятою в Україні.

Розподіл балів з дисципліни «Українська мова у професійному спілкуванні». Підсумкова оцінка розраховується за накопичувальною системою за роботу протягом модуля.

Поточний контроль:

усна відповідь на практичному занятті – 5 балів;

письмова робота (поточний контроль) на практичному занятті – 5 балів;

творча індивідуальна робота (за перший модуль) – 10 балів;

контрольна робота (за перший модуль) – 10 балів;

творча індивідуальна робота (за другий модуль) – 10 балів

контрольний тест (за другий модуль) – 10 балів.

матеріал, надрукований в ЗМК – 10 балів.

За перший модуль студент може набрати максимально 100 балів.

За другий модуль студент може максимально набрати 100 балів.

Максимальна залікова кількість балів 100 – мінімальна 60 (підсумковий бал вираховується як середньозважена оцінка за перший і другий модуль, яка ділиться потім на 2).

Оцінювання знань студентів під час поточного контролю відбувається на підставі таких критеріїв:

- правильність відповідей (правильне, чітке, достатньо глибоке викладення теоретичних понять);
- ступінь усвідомлення програмного матеріалу і самостійність міркувань;
- новизна навчальної інформації; рівень використання наукових (теоретичних) знань;
- вміння використовувати засвоєний теоретичний матеріал при виконанні творчих практичних завдань. Відповіді студентів оцінюються і з точки зору логічності, чіткості, виразності викладу.

**Інтервальна шкала оцінок встановлює взаємозв'язки між
рейтинговими показниками і шкалами оцінок**

Оцінка ECTS	Визначення	Оцінка в балах	Традиційна оцінка (залікова книжка)
A	ВІДМІННО – відмінне виконання з незначною кількістю помилок	90-100	5 (відмінно)
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище від середнього рівня з кількома помилками	85-89	4
C	ДОБРЕ – в основному правильна робота з певною кількістю помилок	75-84	(добре)
D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	70-74	3
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальним критеріям	60-69	(задовільно)
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як досягти мінімального критерію (з можливістю повторного складання)	35-59	2 (незадовільно)
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота з обов'язковим повторним курсом	1-34	

ЗМІСТОВІ МОДУЛІ

1 СЕМЕСТР

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань <u>06 – «Журналістика»</u> (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>061 «Журналістика»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Загальна кількість годин -90		Семестр	
		1-й	1-й
		Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	6 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		28 год.	60 год.
		Індивідуальні завдання:	
		20 год.	
		Вид контролю: <i>залік</i>	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 47% до 53%

для заочної форми навчання – 11% до 89%

**Розподіл навчального часу для студентів
денного відділення (у 1 семестрі):**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				Загальна кількість годин
	лекц.	практич.	індивід. робота	самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Мовна ситуація в Україні та мас-медійному просторі. Фонетика. Орфоепія					
Тема 1-2. Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови	2	4	2	4	
Тема 3-4. Фонетика і правопис	2	4	2	4	
Тема 5. Фонетика і правопис		2	2	2	
Тема 6. Правопис приголосних	2	2	2	2	
Тема 7. Подовження та подвоєння приголосних	2	2	2	2	
Змістовий модуль 2. Основні правила правопису. Милозвучність мови					
Тема 8-9. Чергування голосних та приголосних	2	4	3	4	
Тема 10-11. Чергування голосних. Правопис голосних	2	4	3	4	
Тема 12-13. Милозвучність мови	2	4	4	4	
Модульна семестрова контрольна робота		2			
Разом	14	28	20	28	90

**Розподіл навчального часу для студентів
заочного відділення (у 1 семестрі):**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				Загальна кількість годин
	лекц.	практич.	індивід. робота	самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Мовна ситуація в Україні та мас-медійному просторі. Фонетика. Орфоепія					
Тема 1-2. Мовна ситуація в Україні та мас-медійному просторі	1	1	2	7	
Тема 3-4. Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови	1	1	2	7	
Тема 5. Фонетика і правопис		1	2	8	
Тема 6. Правопис приголосних			2	8	
Тема 7. Подовження та подвоєння приголосних		1	2	8	
Змістовий модуль 2. Основні правила правопису. Милозвучність мови					
Тема 8-9. Чергування голосних та приголосних	1	1	3	7	
Тема 10-11. Чергування голосних. Правопис голосних			3	8	
Тема 12-13. Милозвучність мови	1	1	4	7	
Разом	4	6	20	60	90

**ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І КУРС, 1 СЕМЕСТР
(денне відділення)**

Змістовий модуль 1.

***Мовна ситуація в Україні та мас-медійному просторі. Фонетика.
Орфоенія***

Практичне заняття № 1

Тема: Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови

План

1. *Розвиток усного мовлення.* Українська мова – одна із форм національної культури. Вислови про мову.
2. Мова і суспільство. Функції мови.
3. Алфавіт. Принципи українського правопису.
4. Голосні й приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінкі й глухі.
5. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є, ї, щ.

виконайте завдання:

1. Знайти і вписати в зошит 10 висловів про мову.
2. **Впр. 2 – II частина** (*Ющук І.П.* Практикум з правопису української мови).

Завдання для аудиторної роботи:

Написати фонетичну транскрипцію таких слів:

яма	дощ
єдність	їжак
ящик	джміль
кукурудза	знання
стежина	приходиться
артистці	невістці
розчищення	безчестя
ходив	свідків

Практичне заняття № 2

Тема: Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови

План

1. *Розвиток усного мовлення.* Україномовні ЗМІ: сучасний стан, проблеми, перспективи, тенденції.
2. Склад. Складоподіл. Наголос, наголошені й ненаголошені склади. Правила переносу слів.
3. Українські та іншомовні слова.
4. Вживання великої букви. Лапки у власних назвах.

виконайте завдання:

1. Скласти список **україномовних** ЗМІ: преса, радіо, ТБ, інтернет.
2. Написати твір (або окремі інформаційні повідомлення), використавши такі слова (форми слів не змінювати!): *у діжці, у плящі, на ручці, у хустці, на подушці, смієся, вмиваєся, милуєся, ненавидіти (ненависть), повернеся, багатство, братство, український, студентський (студентство), одинадцять, чотирнадцять, розчистити, безжалісно (безжалісний), подружці, грошей, гуртожиток, жалюзі, живопис, ведмедиця, олень, випадок, граблі, фольга.*

[буде оцінюватись правильність усного мовлення при прочитанні складених студентами текстів]

Завдання для аудиторної роботи:

НАПИСАТИ на окремих листочках *словниковий диктант*:

Голова Верховної Ради України, Карпатські гори, собака Білий Бім Чорне Вухо, Кабінет Міністрів України, мис Доброї Надії, Міністерство освіти і науки України, ректор Запорізького національного технічного університету, Національний банк України, Конституційний Суд України, князь Ярослав Мудрий, бог Зевс, Син Божий, Червона Шапочка (казковий персонаж), набережна Лейтенанта Шмідта, Святий Дух, галактика Велика Магелланова Хмара, Демократична соціальна народна партія України, Чумацький Шлях (назва сузір'я), Волино-Подільська височина, ахіллесова п'ята, Міжнародний день студента, Шевченкове слово, шекспірівський король, Львівський державний університет імені І.Франка.

Словниковий диктант (записувати у зошитах) із коментуванням (слово – правило, пояснення ЧОМУ так пишемо, а не інакше)

а) Північний Льодовитий океан, Західносибірська низовина, Національний банк України, Кловський узвіз, епоха палеоліту, Сергіїв кашкет, станція метро “Дорогожичі”, заслужений учитель, Генеральний прокурор України, вулиця Боричів Тік, вулиця Ярославів Вал, Чумацький Шлях, сузір’я Велика Магелланова Хмара, майдан Незалежності, Золоті ворота, Національна академія наук України, Конституційний Суд України, Троїстий союз, орден “Мати-героїня”, юдині срібняки, дамоклів меч, прокрустове ложе, франківські місця, Данило Галицький, Північний полюс, Біловезька Пуща, Посол Республіки Польща, мавка, туманність Андромеди, Південно-Західна залізниця, Українська республіканська партія.

б) Кобзар; Іван Семенович Нечуй-Левицький; гарний як Аполлон (Аполлон, міфологічні істоти, божества); бог Зевс; Голова Верховної Ради України (назва найвищих державних посад України); Кабінет Міністрів України; Міністерство освіти і науки України; Демократична партія України; Запорізький національний університет; поети Північної Буковини (назви сторін світу, якщо розуміються краї чи народи); схід затягло хмарами; народи Близького Сходу та Західної Європи; говори Нижньої Наддніпряни; князь Володимир Великий; князь Ярослав Мудрий; Шевченкові твори; Грінченків словник; Шевченкове слово; шевченківські традиції; шекспірівський король; місто Кривий Ріг; місто Біла Церква; ректор Запорізького національного технічного університету (назви посад, звань, учених ступенів); професор кафедри; Нестор Літописець; Червона Шапочка (дійові особи у байках, казках, драматичних творах); Велика Ведмедиця (астрономічні назви); Полярна зірка; кіт Жовте Око; собака Білий Бім Чорне Вухо; поема “Енеїда”; картина “Перед грозою”; медаль “За відвагу”; Івана Купала (релігійне свято); Зелені свята; Великдень; Святий Дух; Мати Божа; Син Божий, Біблія; Євангеліє; Міжнародний жіночий день; День учителя; День знань; Свято української мови; ЗНУ; Волино-Подільська височина; Карпатські гори; мис Доброї Надії; Канарські острови; Дніпрова затока; Голосіївський парк; набережна Лейтенанта Шмідта; київські

вулиці; Софійський майдан; Київська Русь; ахіллесова п'ята; новітні наполеони; архімедова сила; Жан-Жак.

Поставити наголос у словах

Бородавка, боязнь, ведмедиця, бюлетень, верба, вереда, веретено, вертел, валовий, вибоїна, видання, вимова, вимога, випадок, високо, витрата, вільха, вірші, вудила, вузький, гирло (*місце, де річка впадає в океан*), горошина, гостей, граблі, грошей, гуркотнява, гуртожиток, добуток, донька, дочка.

Вигнання, визнання, Водохреще, Водохрестя, перепел, псевдонім, ікло, колесо, кропива, купіль, ненависть, ненавидіти, ненависництво, ненависницький, ніздря, об'єм, обмін, обруч, обух, огріхи, олень, осока, отаман, п'яниця, перепис, подруга, показ, покрив, приятель, продаж, решето, руно, середина, спина, циган.

Аркушик, асиметрія, біднота, болиголов (*отруйна рослина*), вишиванка, вишник, газда, горня, горобина, гушавина, дещиця (*розм. троху*), диспансер, договір, жалива (*діал. кропива*), жалоба, забавка, завдання, зерно, каталог, кілометр, кулінарія, маляр, медикаменти, надлишок, фартух, центнер.

Разом, громадянин, варений, шкода, течія, осока, сільськогосподарський, щелепа, прошарок, обіцянка, везти, пасти, одноразовий, заглянути, помилка, зблизька, камбала, назирцем, пастися, піала, плигати, проміжок, різновид, санки, сердити, таланити, устілка, феномен, фавор, хирлявий, одинадцять, чотирнадцять, слов'янин.

Брести, брикнути, вести, відобразити, візьмеш, вповні, втрутитися, втришия, допізна, жалити, задобрити, запівніч, знітитися, зубожіти, комизитися, мигати, на відчай, навznak, навідруб, наприкінці, ненавидіти, обіруч, ополудні, перетерпіти, поблизу, позаторік, посвататися, рукопаш, сапати, справіку.

Фаховий, текстовий, фірмовий, симетрія, каталог, маркетинг, грошовий, індустрія, грошевий, піала, наклейка, жебрати, дітьми, поталанило, фольга, юрмитися, феномен, обстріл, сердити, арахіс, щупленький, натщесерце, йдемо, спроста, жерло, танок, втридорога, ринковий, скатерка, часу (Р.в.).

Високоповажаний, ґрунтовий, благовіст, високоповажний, барвінково, допізна, зокрема, електропровід, жовтизна, збиточний, зірковий, іконопис, їстівний, куштитися, лестити, лишень, нащо,

одноруч, окрилити, пахнути, позивач, просидіти, рукопаш, синява, сурма, також, убожити, хлібець, християнин, цементовий, чорнослив.

Практичне заняття № 3-4

Тема: Фонетика і правопис

План

1. *Розвиток усного мовлення.* Престиж мови. Мовна ситуація. Мовна політика.
2. Правопис дзвінких та глухих приголосних.
3. Правопис приголосних у кінці префіксів.
4. Чергування приголосних.
5. Зміни приголосних при додаванні суфіксів **-ськ(ий)**, **-ств(о)**.
6. Уподібнення приголосних звуків.
7. Спрощення в групах приголосних.

✎ виконайте завдання:

1. **Впр. 28; впр. 34; впр. 42** (Ющук І.П. Практикум з правопису...)
2. **Написати** листа із «життєвою історією» (проблемою) до газети, журналу. У тексті листа використати і **підкреслити** слова з *префіксами* (роз-, без-, з-, с-), *суфіксами* (зміни приголосних при додаванні суфіксів **-ськ(ий)**, **-ств(о)**), зі *спрощенням* приголосних.

Завдання для аудиторної роботи:

Завдання 1. Утворіть похідні слова на **-ськ(ий)** або **-ств(о)** від поданих.

Кривий Ріг, казах, Кавказ, Іртиш, Гаага, Кременчук, Гадяч, Лейпциг, Чикаго, ткач, чех, птах, Цюрих, тюрк, Нью-Йорк, баск, товариш, коваль, Запоріжжя, Прага, журналіст, агент, Тростянець, Бортники, Буг, Веприк, грек, Сиваш, Галич, гірник, Збараж, Дрогобич, Золотоноша, Корчик, Збруч, Кременець, Калуга, Меджибіж, Донець, Овруч, Острог, Ла-Манш, Одеса, Пологи, Прилуки, Воронеж, Смотрич, Житомир, Мекка, турок, Черемош, Ягорлик, Бангкок.

Завдання 2. Поставте у словах замість крапок потрібну букву (з/с).

Бе..смертний, ро..критися, ро..бити, бе..збройний, ..питати, бе..коштовний, ...робити, ро..стелити, ..шити, ..казати, ро..казати, ..ховатися, бе..захисний, ро..пустити, ..фотографувати, ро..питати, ..формувати, ..чепити, ро..тин, ..підлоба.

Словниковий диктант

Тижневий, баластний, шістнадцять, щасливий, корисний, хвастливий, контрастний, плюснути, тріснути, студентський проїзний, якісний, швидкісний, агентство, очисний, безкорисливий, розтягнути, скинути, безсмертний, зцементувати, зсипати, сфотографувати, зшити, стерти, розтерти, безпомилковий, черв'як, вп'ятьох, духмяний, різьбяр, арф'яр, солов'ї, Соловійов, Тетяна, Касян, Наталя, Севастьян, Уляна, морквяний, торф'яний, мавпячий, риб'ячий, тьмяний, Харків, трьох.

Практичне заняття № 5

Тема: Правопис приголосних

План

1. *Розвиток усного мовлення.* Зародження мови й мовлення. Поява писемності. Історія розвитку української мови: зародження – становлення – сучасний стан. Періодизація.
2. Національна школа дослідників походження української мови, значення їх праць для формування мовної свідомості та розвитку культури.
3. Зміни приголосних при додаванні суфіксів **-ськ(ий)**, **-ств(о)** (повторення, практичні вправи).
4. Уподібнення приголосних звуків (повторення, практичні вправи).
5. Спрощення в групах приголосних (повторення, практичні вправи).
6. М'який знак. Буквосполучення **йо,ьо**.
7. Вживання апострофа в українських словах.

✍ виконайте завдання:

1. Написати фонетичну транскрипцію таких слів: юність, щастя, розрісся, джміль, без'ядерний, оббити, сузір'я, сміється, невістці, безчестя.

Наприклад: *ящик* – [й'а́шчик] – 4 б., 6 зв.; 1-ий скл. – відкр., наголош.; 2-ий скл. – закр., ненаголош.

2. Впр. 50 (*Ющук* І.П. Практикум з правопису...)

Практичне заняття № 6-7

Тема: Правопис м'якого знака та апострофа. Подовження та подвоєння приголосних

План

1. *Розвиток усного мовлення.* Геноцид – етноцид – лінгвоцид. Основні форми лінгвоциду в Україні та інших державах.
2. М'який знак і апостроф в іншомовних словах.
3. Правопис м'якого знака й апострофа у власних назвах.
4. Подовження приголосних і позначення їх.
5. Подвоєння букв внаслідок збігу.
6. Подвоєння приголосних в іншомовних словах.
7. Написання *ни* у прикметниках і похідних словах.

виконайте завдання:

1. **Впр. 60; 72** (Ющук І.П. Практикум з правопису української мови)
2. **Дібрати з газет** (журналів) по 2-3 приклади на кожне правило, а саме: 1. Вживання м'якого знака в українських словах. 2. Вживання апострофа в українських словах. 3. Вживання м'якого знака в іншомовних словах. 4. Вживання апострофа в іншомовних словах. **Виписати все речення** з дібраним прикладом та **пояснити** (назвати правило!).

Завдання для аудиторної роботи:

Словниковий диктант

В'юн, кон'юнктива, під'юдити, досьє, шансоньє, к'янті (італійське сухе червоне вино), Готьє, б'єф, мар'яж (картярська гра), гондольєр, прес-папье, Грозьєан, альянс, п'єкси (спортивні черевички), пів-Європи, різьбяр, кондотьєр (найманий вояка), медальйон, Стеф'юк, Лук'ян, миш'як, пів'юрти, пром'ярмарок, Танганьїка, Ньютон, дистриб'ютор, кеш'ю, Маньчжурія, підносья, вуаллю, Касян, мадяр, рум'яний, тьмяний, В'ячеслав, кур'єр, Рєпін, під'їхати, дит'ясла, пів'яблука, пан'європейський, зекономити, комп'ютер, Барб'є, кар'єра, к'янті, В'єнт'ян, Кордильєри, ательє, п'єдестал, торф'яний, Рив'єра, Іх'ямас, Женєв'єва, Ф'єзоле, Мольєр, Лавуазьє, Монтеск'є, готьє, Віньї, Руж'є, мільйон, ін'єкція, ад'ютант, Кюв'є, серйозний, кон'юнктура.

1. Укажіть слова, у яких букви, узяті в дужки, подвоюються.

Доне(ч)ина, за(б)ризкати, о(б)ризкати, іме(н)ик, ро(з)умний,
 Туре(ч)ина, ві(д)зеркалити, на(д)ністряньський, бе(з)ахисний,
 війсь(к)омат, за(в)ідділом, тума(н)ий, бе(з)вучний, розрі(с)я, пі(в)ідра,
 страй(к)ом, пере(д)ень, Гали(ч)ина, коза(ч)ина, о(д)звеніти, ві(д)ати,
 (л)яний, ро(з)броювати

2. Поставте іменники в орудному відмінку однини.

мазь

жовч	ніч	емаль	нехворощ
кров	подорож	радість	розкіш
вісь	осінь	бандероль	матір
глибінь	повість	молодість	туш
мідь	щирість	височінь	мить
любов	галузь	теплінь	честь

3. Перекладіть українською мовою (можливі варіанти – написання слів з апострофом, з подвоєнням букв, без апострофа і без подвоєння букв).

Обью

верфью	статья	Заполярье
рысью	гордостью	спиралью
смертью	Приднепровье	Полесье
лётся	вьётся	безводье
скатертью	спросонку	судья
с проседью	старостью	мудростью
затишье	приволье	Поволжье
безрыбье	бездорожье	Ильич

4. На місці крапок поставте, де потрібно, пропущені букви.

Підкресліть слова, де збереглося подвоєння букв.

1. Ас..иміляція, ак..орд, ман..а, фін.., кас..ета, ак..ордеон, гет..о,
 ак..умулятор, артил..ерист, конгрес.., тон..а, мадон..а, фортис..имо,
 е..міграція, фі..ни, ком..ентатор, бон..а, дрес..ирувати, п'ятитон..ка,
 брут..о, п'ятитон..ий, крос.., і..міграція, бар..икада, ал..ея, піаніс..имо,
 ап..еляція, крос..ворд, кор..ектний, інтермец..о, гал..ерея, бюл..етень,
 барок..о, дес..ерт, стак..ато, новел..а, кол..екція, клас..ицизм, віл..а,
 кас..ир, діфаграм..а, ван..а, депрес..ія, нет..о, пан..о, вет..о,

бел..етристика, дол..ар, дон..а, ан..отація, ім..унітет, дис..ертація, кол..ега, ат..аше, бел..адон..а, Рос..іні, Мек..а, Ахі..лес.

2. Ат..ракціон, іл..юзія, стел..аж, ком..юніке, конт..революція, Кальку..та, аб..ревіатура, і..раціональний, бу..ла, Го..ландія, Ні..ца, а..сорті, ас..оційований, ас..иметрія, а..таше, ас..ортимент, ір..еальний, ал..егорія, ак..омпанемент, ас..иміляція, ам..оральний, оп..озиція, ам..етист, ал..огізм, оп..ортунізм, ам..ортизація, ім..ігрант, ак..узатив, контр..еволюційний, ал..егро, ан..али, ан..омалія, ас..орті, оп..онент, ан..уловати, сюр..еалізм, оп..еративний, ок..азіоналізм, ем..ігрант, ап..асіонато, марок..анець, мул..а, мір..а, гол..андець, Гава..на, ахі..лесова п'ята.

5. На місці крапок поставте, де потрібно, апостроф або м'який знак.

Суб..ект, Пхен..ян, Х..юстон, авен..ю, автопавіл..йон, прем..ера, батал..йон, бутон..ерка, б..юро, вал..юта, ін..екція, вар..ете, В..етнам, вол..ер, дез..інформація, дос..е, комп..ютер, П..ємонт, Ф..езоле, бар..ер, кон..юнктура, п..юпітр, ад..ютант, б..еф, ар..єргард, ател..е, транс..європейський, ф..юзеляж, верф..ю, порт..е, шев..йот (тканина), ад..ю, Руж..е, монпанс..е., з..економити, камарил..я, конферанс..е, Мін..юст, ал..янс, кс..ондз, кур..йоз, к..юрі, Лавуаз..е, л..юкс., мад..яр, барел..еф, мезал..янс, кон..як, модел..ер, Мол..ер, м..юзикхол, н..юанс, Н..юфаундленд, п..едестал, порт..ера, прес-пап..е, рант..е, Рив..ера, інтерв..ю, б..юджет, грав..юра, деб..ют, інтер..ер, к..ювет, ком..юніке, кон..юктивіт, кур..єр, к..юре, Лур..е, Монтеск..е, б..юлетень, лл..е, об..ект, Д..Артаньян, О..Хара.

Змістовий модуль 2.

Основні правила правопису. Милозвучність мови

Практичне заняття № 8

Тема: Чергування голосних та приголосних

План

1. *Розвиток усного мовлення.* Поняття рідної та державної мови. Конституція України про державну мову та мови національних меншин.
2. Чергування **е** з **и**.
3. Правопис ненаголошених **е** та **и**.
4. Правопис префіксів **пре-**, **при-**. Ненаголошені **е** та **и** в префіксах.
5. Чергування приголосних (*г, к, х – з, ц, с – ж, ч, ш*).

виконайте завдання:

1. Впр. 82 (Ющук І.П. Практикум з правопису української мови)
2. Написати твір-роздум на вільну тему, використавши мінімум 10 слів із префіксами *пре-*, *при-*. **Підкреслити** ці слова в тексті, виписати їх і пояснити правопис.

Завдання для аудиторної роботи:

Словниковий диктант

Приміський, безкарний, безкультур'я, схилитися, сформулювати, преславний, прикрашати, прізвище, присвоїти, прибуток, представник президента, привабливий, прибережний, препогано, обтрусити, преподобний, міжпланетний, розтягнути, прибудувати, приамурський, преспокійний, прегіркий, небезпека, мереживо, печиво, марево, прогресивний.

КАРТКИ

Картка № 1

1. Виправити, де треба, помилки.

В'юн, кон'юнктива, під'юдити, досьє, шансон'є, к'янті, Готьє, б'єф, мар'яж (картярська гра), гондольєр, прес-пап'є, Гроз'єан, ал'янс, п'єкси (спортивні черевички), пів'Європи, різьб'яр, кондот'єр (найманний вояка), медальон, Стеф'юк, Лукаян, Руж'є, мільйон.

2. Виправити помилки, де треба.

а) Зтворити, сформувати, росформувати, зхопити, розтворити, бескрай, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контрастний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якістний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристрастний, туриський, проїзний, доблесний, заздрістний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнуту, випускний, вискнуту, рискнуту.

Картка № 2

1. Виправити, де треба, помилки.

Миш'як, пів'юрти, промярмарок, Танган'їка, Ньютон, дистриб'ютор, кеш'ю, Маньчжурія, підносься, вуальлю, Касян, маляр, рум'яний, тьмянний, В'ячеслав, кур'єр, Репін, під'їхати, дитясла, пів'яблука, ін'єкція, ад'ютант, Кюв'є.

2. Виправити помилки, де треба.

- а) Зтворити, сформувати, росформувати, зхопити, розтворити, бескрай, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, зжитися.
 б) Форпостний, перстні, контрастний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якістний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристрастний, туриський, проїзний, доблесний, заздрістний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

Картка № 3

1. Виправити, де треба, помилки.

Пан-європейський, зекономити, комп'ютер, Барб'є, кар'єра, к'янті, В'єнтян, Кордильєри, ател'є, п'єдестал, торфяний, Рив'єра, Іх'ямас, Жєнев'єва, Ф'єзоле, Мольєр, Лавуазьє, Монтєск'є, Гот'є, Віньї, сер'їозний, кон'юнктура.

2. Виправити помилки, де треба.

- а) Зтворити, сформувати, росформувати, зхопити, розтворити, бескрай, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, зжитися.
 б) Форпостний, перстні, контрастний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якістний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристрастний, туриський, проїзний, доблесний, заздрістний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

Практичне заняття № 9-10

Тема: Чергування голосних. Правопис голосних

План

1. Чергування **і** з іншими голосними.
2. Правопис **і** та **и** в основах українських слів (загальні правила).
3. Правопис **і** та **и** в суфіксах та префіксах українських слів.
4. Правопис **і** та **и** в основах іншомовних слів.
5. Правопис **о** та **а**.
6. Правопис **о** та **у**.

виконайте завдання:

1. **Впр 104** (Ющук І.П. Практикум з правопису української мови).
2. Виписати в зошит орфоепічні помилки, які були допущені в телевізійному (або радіо) ефірі. Вказати канал /радіохвилю, назву програми, точно зазначити дату і час виходу програми, а також ім'я та прізвище того, хто порушив мовні фонетичні норми.

КАРТКИ

Варіант № 1

1. Напишіть правила правопису апострофа в українських та іншомовних словах. До кожного пункту наведіть приклади.
2. Напишіть правила правопису префіксів **з-**, **с-**, **роз-**, **без-** та ін. Наведіть приклади.
3. Вставте пропущені знаки (м'який знак, апостроф) або букви, де треба.

а) кавказ..кий, внучен..ці, щонаймен..ший, нен..чин, рел..єф, мізин..чик, надвечір..я, торф..яний, мавп..ячий, миш..як, марсел..єза, Н..ютон;

б) (з,с)формувати, (з,с)чистити, (з,с)шити, (роз,рос)формувати, (без, бес)тактний;

в) учас..ник, доблес..ний, шіс..десят, контраст..ний, аген..ство.

4. Від поданих власних назв утворіть прикметники за допомогою суфікса **-ськ(ий)**.

Сиваш, Ірпінь, Ворзель, Поділля, Ангола, Несвіж, Абхазія, Калуш, Чехія, Прага.

5. Перепишіть, розкриваючи дужки. Букви, де треба, замініть великими.

(ш)евченко, (к)нязь (я)рослав (м)удрий, (к)арпатські (г)ори, (п)олярна (з)ірка, (к)абінет (м)іністрів (у)країни, (д)емократична (п)артія (у)країни, (б)іблія, (з)агальноосвітня (ш)кола № 52, (а)хіллесо́ва (п)’ята.

Варіант № 2

1. Напишіть правила правопису м’якого знака в українських та іншомовних словах. До кожного пункту наведіть приклади.
2. Напишіть правила спрощення в групах приголосних. Наведіть приклади.
3. Вставте пропущені знаки (м’який знак, апостроф) або букви, де треба.

а) астрахан..ський, арал..ський, камін..чик, рибал..чин, порт..ера, інтерв..ю, горохв..яний, св..ято, міл..йон, бракон..ер, прем..ера, п..юпітр;

б) (з,с)хопити, (з,с)творити, (з,с)сунути, (роз, рос)колоти, (без, бес)квитковий проїзд;

в) швидкіс..ний, хвас..ливий, ус..ний, якіс..ний, заздріс..ний.

4. Від поданих власних назв утворіть прикметники за допомогою суфікса **-ськ(ий)**.

Острого, Волноваха, Оскіл, Одеса, Забайкалля, Ізмаїл, Ільмень, Ельбрус, Гадяч, Буг.

5. Перепишіть, розкриваючи дужки. Букви, де треба, замініть великими.

(л)еся (у)країнка, (м)ис (д)оброї (н)адії, (ч)умацький (ш)лях, (н)абережна (л)ейтенанта (ш)мідта, (г)олова (в)ерховної (р)ади (у)країни, (д)амоклів (м)еч, (с)вятий (д)ух, (з)апорізький (н)аціональний (у)ніверситет.

Варіант № 3

1. Напишіть правила правопису ненаголошених голосних (**а, о, е, и**). До кожного пункту наведіть приклади.
2. Напишіть правила правопису подвоєння в іншомовних словах. Наведіть приклади.
3. Вставте пропущені знаки (м’який знак, апостроф) або букви, де треба.

а) нян..чити, шахтарс..кий, кізон..ці, куз..ня, різ..бяр, н..юанс, жаб..ячий, духм..яний, грав..юра, ін..екція, комп..ютер, без..язикий;

б) (з,с)порожнити, (з,с)худнути, (з,с)кинути, (роз, рос)крити, (без, бес)гурботний;

в) щотиж..ня, студен..ський, очисний, балас..ний, скатер..ка.

4. Від поданих власних назв утворіть прикметники за допомогою суфікса **-ськ(ий)**.

Юкатан, Устилуг, Бершадь, Оболонь, Вишнопіль, Рига, Овруч, Житомир, Кременчук, Цюріх.

5. Перепишіть, розкриваючи дужки. Букви, де треба, замініть великими.

(п)анас (м)ирний, (с)узір'я (в)еликий (в)із, (к)иївська (р)усь, (о)рганізація (о)б'єднаних (н)ацій, (м)ати (б)ожа, (д)ень (з)нань, (к)иївська (с)ередня (ш)кола № 45, (а)рхімедова (с)ила.

Практичне заняття № 11-12

Тема: Милозвучність мови

План

1. Чергування **е з о** після шиплячих та **й**.
2. Передача російських власних назв українською мовою.
3. Основні закони милозвучності української мови.
4. Фонетичні засоби милозвучності мови. Основні випадки чергування **у-в, і-й**.
5. Деякі художні засоби милозвучності мови.

виконайте завдання:

1. Дібрати з художніх творів по 2-3 **приклади** на кожне з названих явищ: асонанс, алітерація, анафора, епіфора, тавтологія. **Підкреслити**, пояснити!
2. Підготувати декламування 1-2 поезій напам'ять. Уміти визначати художні засоби в обраних віршах.

Завдання для аудиторної роботи:

Завдання 1. Замість знака .. вставте букву **у** або **в**.

Дістатися берега ..плав, перетнув ..плав; піднятися ..гору, поглянув ..гору; важко ..піймати, зміг ..піймати; захотіла ..плинути,

захотів ..плинути; яскраво ..являти, припинив ..являти; дбайливе ..порядкування, алгоритм ..порядкування; мистецтво ..правління, залишитися без ..правління; переконливо ..прошувати, готовий ..прошувати; швидка ..рбанізація, процес ..рбанізації; наказ ..регулювати, наказали ..регулювати; запропонував ..резонити, запропонувала ..резонити; намагання ..рівноважити, радий ..рівноважити; молодий ..рядовець, призначення ..рядовця; вирішив ..спадкувати, поспішала ..спадкувати; якість ..теплення, вчасне ..теплення; працювати ..п'ятьох, танок ..п'ятьох; чай ..прикуску з медом, ласувала ..прикуску з медом.

Завдання 2. Замість знака .. вставте букву **у** або **в** (і або й)

Пішов .. відпустку, рука .. руку, прочитала .. оголошенні, сидимо .. вагоні, зупинитися .. Львові, поклали .. скриню, заглядати .. хвіртку, загорнутий .. ковдру, замінила .. фотоапараті, загорнути .. ковдру, поклав .. скриню, день .. день, одягнена .. фартух, була .. Одесі, відпочивати .. святкові дні.

1) Що .. серпні звезеш до комори, то ..зимку ..несеш до хати.

2) Кому .. серпні .. затінку холодно, тому ..зимку .. на печі голодно.

3) Як .. травні болів живіт, а .. червні спина, то .. липні ковтай слину.

4) Смутний грудень .. .. свята, ... будень.

5) .. листопаді згодиться .. старий кожух, а навесні .. старий кінь.

6) Не ..стиг .. жовтні роздивитися, як сонце зійшло, а воно ..же на заході.

7) .. доброго хазяїна восени .. соломина не пропаде.

8) Що ..літі родить, то ..зимі не шкодить.

9) .. червні таке сіно, що .. сама попадає, посоловивши, ..середу з'їла б.

10) Як .. травні дощ .. грім, буде радість нам ..сім.

11) .. травні ..се квітує, а .. червні визріває.

Завдання 3. Замість знака ... вставте букву **і** або **й**.

Стіл .. дошка, дошка .. стіл; степ .. море, море .. степ; раніше .. тепер, тепер .. раніше; брат .. сестра, сестра .. брат; мороз .. вітер, вітер .. мороз.

Сніг ..де, сніг не ..де; читав ..люстрований журнал, купила ..люстровану книгу; дівчина на ..мення Дарія, назвав ..менням Данило; велика ..мовірність успіху, відчув ..мовірність успіху; веселі ..менини, повернувся з ..менин.

Завдання 4. Перепишіть, вставляючи потрібні букви.

1 (У, в) переважній більшості органів виконавчої влади (і, й, та) місцевого самоврядування обласного рівня функц.онують прес-служби, які висвітлюють (у, в) місцевих ЗМІ діяльність владних структур. 2. (У, в) зв'язку з цим ор...ент...ри, закладені (у, в) основу проекту Європейської харт...ї регіонального самоврядування, оцінюються Україною (у, в) аспекті пол.т.чної рекомендації. 3. Поряд (з, із, зі, зо) діяльністю органів державної влади на розвиток (і, й) підтримку місцевого самоврядування зор.єнтована (і, й) діяльність розгалуженої мережі громадських ор-ган.зацій. 4. Зазначені заходи є прикладами участі громадськості (у, в) пошуку шляхів вирішення ключових питань (у, в) розвитку місцевого (і, й, та) регіонального самоврядування (у, в) Укра...ні, (у, в) тому числі, (і, й) (у, в) конкретних регіонах.

Завдання 5. Перекладіть текст, поясніть складні випадки правопису, пов'язані з фонетичними особливостями української мови.

В сфере розничной торговли региональные управляющие сбытом могут периодически встречаться для обсуждения общих проблем, координации стратегии сбыта и обмена информацией о продукции. В компаниях наукоемких отраслей ключевые руководители среднего звена из производственных, маркетинговых и проектно-исследовательских отделов встречаются для координации действий по обновлению продукции. На основе базовой технологии компании могут выпускать разнообразные продукты, поэтому чрезвычайно важно через проектно-исследовательский отдел получать информацию о том, чего хочет рынок. Это позволяет организации сохранить близость к потребителю и продолжать эффективно удовлетворять его запросы.

Завдання 6. Виправте допущені помилки. Обґрунтуйте свої відповіді.

Олексій ввійшов в хату; у обох сестер; в другому рядку; стрибнув в воду; Оля і Інна; Оксана й Юрій; поїзд прибув в Варшаву; тобі й йому; ось й зима.

Практичне заняття № 13

Тема: Узагальнення вивченого. Підготовка до контрольної роботи

План

1. Фонетична транскрипція.
2. Правопис префіксів та суфіксів.
3. Вживання великої букви.
4. Спрощення в групах приголосних.
5. М'який знак та апостроф в українських та іншомовних словах.
6. Подвоєння та подовження приголосних.
7. Чергування голосних та приголосних в українській мові.

виконайте завдання:

Підготуватися до контрольної роботи.

Практичне заняття № 14

Модульна семестрова контрольна робота

теоретичні відомості

Орфоепія

1.Однією з характерних рис української літературної мови є її милозвучність.

1.1. Важливим засобом досягнення милозвучності в українській літературній мові є позиційне чергування голосних та приголосних у – в, і – й. Недотримання правил цього чергування призводить до виникнення чужих українській мові немилозвучних словосполучень: *Зустріч народних депутатів з студентами – зі (із). Нарада відбулась в Кривому Розі – відбулася в (відбулась у). Гроші одержав в касі – у касі. Прийшов в вівторок.*

Типові помилки: на початку речення *в*, після паузи (коми, тире на письмі) – *у*.

1.2. Фонетичні варіанти повнозначних та службових слів типу *імла – мла, іржа – ржа, з – зі - із, над – наді, перед – переді, під – піді, у - уві* та ін.: *зі мною, зі школи, але: пив із джерела, дістав із скрині, приїхала з міста, піді мною, переді мною, уві сні* (збіг приголосних у наступному складі), *але: над полем, під дахом, перед вами*. Так же й префікси: *відкинути – відібрати, надкусити – надібрати, обгорнути – обігріти*.

1.3. Чергування часток *би – б, же, ж*: *казав би, він би, він же*, *але: сказала б, сказала ж, вона ж*.

1.4. Чергування постфіксів *ся – сь*: *навчалася в інституті, але дивлюсь у воду*.

2. Дзвінки в кінці слова і складу не оглушуються: *пліт – плід, ліз – ліс, гриб – грип, везти – вести* – це різні речі. Типові помилки у школі: *каска* зам. *казка*, *книшка* зам. *книжка*, *сніх* зам. *сніг*, *сім рас* зам. *одмір* зам. *раз*, *відріш* зам. *відріж*, *хліп*, *грипки*, *грядка*, *душка* зам. *хліб*, *грибки*, *грядка*, *дужка*.

3. Глухі передньоязикові африкати *ч і ц* мають дзвінки відповідники *дж і дз*: місце і спосіб творення цих пар абсолютно однакові, вони відрізняються наявністю чи відсутністю голосу.

Типові помилки: *хожу, вожу, їжжу*. Ці помилки відображаються й на письмі при переносі: *поход-ження, зрід-ження*.

На межі префікса й кореня правописне *дж* вимовляється як два звуки: *від-жимати*, звук [дж] виник тут із [д] унаслідок уподібнення.

4. Звук [в] вимовляється дзвінко, ніколи не замінюється звуком [ф]. Навпаки, у кінці слова після голосного, у середині слова після голосного перед приголосним та на початку слова перед приголосним набуває більшої звучності й переходить у нескладотворчий [у]: *брау, поуторити, воук, уплу*.

5. Префікс *з-*, як і прийменник, перед глухими приголосними переходить у *с-*: *зцілити [с'іліти], з хати [схати]*.

6. Префікс *роз-* перед [с] здебільшого як *роз-*, у інших випадках перед глухими приголосними – в залежності від темпу мовлення.

7. Глухі перед дзвінками в середині слів одзвінчуються: *бородьба-боротися, осьде – [оз'де], хоч би – [ходжби]*.

8. Звук [р] постійно твердий у кінці слова, складу. М'яка вимова *базар'*, *лікар'*, *секретар'* є ненормативною.

9. Приголосні [з], [с], [дз], [ц], [н], [л], [д], [т] перед м'якими цієї ж групи вимовляються м'яко: [куз'н'а], [с'н'із], [молодз'ц'і], [г'іл'ц'і], [д'н'і], [д'л'а], [пут'н'і], але на [волз'і].

Звуки [д], [т], [з], [с] перед кінцевими м'якими основи прикметників твердої групи у формах давального й місцевого відмінків однини та називного множини переважно не пом'якшуються: [народн'ій], [образн'і], [барвист'і]. Зубні в кінці префікса перед м'якими зубними звичайно не пом'якшуються: *бездіяльний*, *підлізти*, *роздягати*, *розсіяти*. Пом'якшується лише префіксальний [д] перед [д'], [т'], [л'], [н']: *відділити* [в'ід':литу], *над'т'ісувати*, *п'ід'н'імати*., також [дз] [с] перед [с'], [ц']: *с'ц'ідити* та префікс с- перед [т']: *с'т'ісувати*, *с'т'агувати*.

Приголосні [з], [с], [ц], [дз], можуть пом'якшуватися й перед напівпом'якшеними губними [з'в'ір], [с'в'ато], [с'в'ім], [ц'в'ах].

10. Подвоєні (здвоєні) в результаті збігу приголосні вимовляються як один довгий звук: [об:ути]. Так само вимовляються й не закріплені орфографією подовжені приголосні, що постають унаслідок асиміляції: [в'іч:изна], [бол'іц:е], [виніш:и], [берес':а].

11. Багато груп приголосних зазнають у вимові асимілятивних змін унаслідок регресивного уподібнення:

з+ш в середині слова → [жш] [вив'іжши],

на початку слова: → [ш:] [ш:ути],

з+ж → [ж:] [ж:оукнути], [беж:ал'існій]

з+ч в середині слова → [жч] *безчесний* [беижчесній],

на початку слова → [шч] *зчистити* [шчистити]

з+дж → [ждж] *з джерела* [жджерела]

ш+с' → [с':] *милується* [милуєс':а], А.Мокренко: *не [вернеш'а] назад*. Учителька: [с'м'ійеш'а], діти: *з ким [поведеш'а]*, того й *[набереш'а]*

ж+с' → [з'с'] *зважається* [зваз'с'а],

ч+с' → [ц'с'] *не морочиться* [не мороц'с'а]

ж+ц' → [з'ц'] *на смужці* [на смужц'і]

ш+ц' → [с'ц'] *на дощі* [на досц'і]

ч+ц' → [ц':] *у хусточці* [хустоц':]

На межі слів приголосні [ш],[ж],[ч] перед [с'], [ц'] не зазнають асимілятивних змін [де ж с'істи], [ваш с'інокіс]

д+с → [дзс] відступ [відзступ],

д+ц → [дзц] відциуратися [відциуратис'а],

д+ш → [джш] відшлифувати [в'іджшл'іфувати],

д+ч → [джч] відчинити [віджчинити],

д+ж → [джж] відживити [в'іджживити],

д+з → [дз] відзвук [в'ідзвук],

т+с → [ц] братство [брацтво],

т+ц → [ц:] коритце [кориц:е]

т+ш → [чш] або [ч:] (від темпу мовлення) багатишати
[багачишати] або [багач:ати],

т+ч → [ч:] квітчати [кв'іч:ати].

12. Спрощення при вимові:

нт+ськ → [н'с'к] студентський [студенс'кii]

ст+ськ → [с'к], [с':к] (у залежності від темпу) туристський
[турис'кii], [турис':кii]

нт+ст → [нст] агентство [агенство]

ст+ц' → [с'ц'] артистиці [артис'ц'і], при старанній вимові
[артис'ц':і]

ст+ч → [шч] невістчин [нев'ішчин]

ст+д → [зд] шістдесят [ш'ізес'ат]

ст+с → [с:] шістсот [шіс:от]

Зміни приголосних при додаванні суфіксів -ськ(ий), -ств(о)

к, ч, ц + ськ, ств = цьк, цтв (КременчуК - кременчуЦький)

г, ж, з + ськ, ств = зьк, зтв (ЗапоріЖЖя – запоріЗЬКий; Гаага – гааЗЬКий)

х, ш, с + ськ, ств = ськ, ств (СиваШ – сиваСЬКий; птаХ - птаСТВо)

якщо основа слова закінчується на інший приголосний, то СЬК додається без змін: студент – студентСЬКий; агент – агентСТВо.

Винятки: казахський, баскський (баски – народність), цюрихський, ланманшський, нью-йоркський, мексський та ін. Іноді можуть додаватися суфікси -ів-, -ин- ... (алма-атинський; пологівський; бангкоківський).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

До змістового модуля № 1

Мовна ситуація в Україні та мас-медійному просторі. Фонетика.

Орфоепія

1. Порушення орфоепічних норм у радіо- й телеепірі (нотатки)

Л-ра:

1. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія. – К.: В.шк., 1989.
2. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. – К.: Освіта, 2000. – 254 с.

2. Помилки у вживанні м'якого знак та апострофа на шпальтах вітчизняних друкованих видань та в інтернет-виданнях (доповідь)

Л-ра:

1. Український правопис. – К.: НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Ін-т української мови, 1997.
2. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. – К.: Освіта, 2000. – 254 с.

До змістового модуля № 2

Основні правила правопису. Милозвучність мови

1. Помилки у правописі суфіксів і префіксів (нотатки)

Л-ра:

1. Український правопис. – К.: НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Ін-т української мови, 1997.
2. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. – К.: Освіта, 2000. – 254 с.

2. Переклад російських (та інших іноземних) прізвищ українською мовою (нотатки, вправи)

Л-ра:

1. Український правопис. – К., 1997.
2. Ющук І.П. Практикум з правопису укр мови. – К.: Освіта, 2000. – 254 с.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Вказівки до виконання контрольної роботи

Відповідно до навчального плану студенти виконують контрольну роботу.

Контрольна робота має бути викладена грамотно і логічно, технічно правильно оформлена, надрукована. Під час виконання роботи необхідно використовувати джерела, наведені в навчальній програмі й рекомендовані на лекціях, а також підручники та методичні посібники, що відповідають темі роботи.

Обсяг контрольної роботи не має перевищувати 20 сторінок формату А4. Контрольна робота повинна складатися із титульної сторінки, змісту роботи, вступу, основної частини, висновків. Використані джерела (не менше 4–5) оформити у списку використаної літератури в алфавітному порядку мовою оригіналу з усіма вихідними даними. Наприкінці роботи необхідно зазначити дату виконання й поставити підпис.

Після перевірки викладачем контрольної роботи й одержання позитивної оцінки студента допускають до заліку.

Варіант 1

1. Вставити, якщо необхідно, м'який знак або апостроф.

В...юн, кон...юнктива, під...юдити, дос...є, шансон...є, к...янті, Гот...є, б...єф, мар...яж (картярська гра), гондол...єр, прес-пап...є, Гроз...єан, ал...янс, п...єкси (спортивні черевички).

2. Виправити помилки, де треба.

а) Зтворити, сформуваи, росформуваи, зхопити, розтворити, бескрайї, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контраcний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якістний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристраcтний, туриський, проїзний, доблесний, заздріcтний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

3. До поданих слів доберіть інші їх форми або споріднені слова, які б ілюстрували чергування голосних фонем. Поясніть кожне з явищ

чергування. Вкажіть на випадки, коли чергування не відбувається (підкресліть ці слова).

Стеблів, віз, оселилися, кінець, забриніти, шести, вогонь.

4. До поданих слів доберіть інші словоформи або споріднені слова, у яких наявне чергування приголосних фонем.

Крига, небезпека, друг, почистити, колиска.

5. Утворіть прикметники за допомогою суфікса *-ськ(ий)*.

Кривий Ріг, Кременчук, Тростянець, Вінниця, Бортники, Буг, Веприк, Цюрих, грек, казах.

6. Перекладіть подані слова українською мовою.

По-французски, войско, вишенка, ходит, кровь, печь, вязкий, меньшинство, горький, вязальщица, разъединять, Лукьян, священный, тусклый, верфью;

проведение мероприятий; в соответствии с требованиями; согласно принятому постановлению; на основе договора; предоставление льгот; отстранение от занимаемой должности; перераспределение прибыли; отсутствие из-за болезни; с целью экономии средств; пользуясь служебным положением.

7. Самостійно доберіть одну друковану сторінку фахового тексту російською мовою (бажано з журналу, підручника або словника) і зробіть переклад українською мовою. Додайте ксерокопію оригіналу.

8. Напишіть правила правопису власних назв. Наведіть приклади. Зазначте винятки.

Варіант 2

1. Вставити, якщо необхідно, м'який знак або апостроф.

Миш...як, пів...юрти, пром...ярмарок, Танган...їка, Н...ютон, дистриб...ютор, кеш...ю, Ман...чжурія, піднос...с...я, вуал...л...ю, Кас...ян, мад...яр, рум...яний, г...мяний.

2. Виправити помилки, де треба.

а) Зтворити, сформувати, росформувати, зхопити, розтворити, бескрай, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контрастний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якістний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристрастний, туриський, проїзний, доблесний,

заздрістний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнуту, рискнути.

3. До поданих слів доберіть інші їх форми або споріднені слова, які б ілюстрували чергування голосних фонем. Поясніть кожне з явищ чергування. Вкажіть на випадки, коли чергування не відбувається (підкресліть ці слова).

Харків, очерет, ріг, весь, піч, вихор, атом.

4. До поданих слів доберіть інші словоформи або споріднені слова, у яких наявне чергування приголосних фонем.

Затока, мазати, славити, птах, робітник.

5. Утворіть прикметники за допомогою суфікса *-ськ(ий)*.

Черкаси, Сиваш, Галич, гірник, Збараж, Дрогобич, Золотоноша, Корчик, Нью-Йорк, чех.

6. Перекладіть подані слова українською мовою.

Третьего, молодец, зверь, вскачь, пью, морковный, объявление, меньше, звякнуть, подъездной, тенью, воссоединение, двухъярусный, поголовье, посвящение; исследования в разных сферах; в соответствующей отрасли; благодаря служебному положению; в качестве рекомендации; составляют соглашения вне биржи; благодаря тому, что; по сравнению с; исключительно важно; согласно штатному расписанию; в соответствии с принятым постановлением.

7. Самостійно доберіть одну друковану сторінку фахового тексту російською мовою (бажано з журналу, підручника або словника) і зробіть переклад українською мовою. Додайте ксерокопію оригіналу.

8. Напишіть правила правопису власних назв. Наведіть приклади. Зазначте винятки.

Варіант 3

1. Вставити, якщо необхідно, м'який знак або апостроф.

Пан...європейський, з...економити, комп...ютер, Барб...є, кар...єра, к...янті, В...єнтьян, Кордил...єри, ател...є, п...єдестал, торф...яний, Рив...єра, Іх...ямас, Женев...єва.

2. Виправити помилки, де треба.

а) Зтворити, сформувати, росформувати, зхопити, розтворити, бескрайї, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контрастний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якісний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристрастний, туриський, проїзний, доблесний, заздрістний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

3. До поданих слів доберіть інші їх форми або споріднені слова, які б ілюстрували чергування голосних фонем. Поясніть кожне з явищ чергування. Вкажіть на випадки, коли чергування не відбувається (підкресліть ці слова).

Фастів, вигонити, пшениця, сім, вечором, свекор, п'ятсот.

4. До поданих слів доберіть інші словоформи або споріднені слова, у яких наявне чергування приголосних фонем.

Скосити, вік, ломити, загроза, літати, носити.

5. Утворіть прикметники за допомогою суфікса *-ськ(ий)*.

Заліщики, Збруч, Кременець, Калуга, Меджибіж, Донець, Овруч, Острог, ткач, Ла-Мани.

6. Перекладіть подані слова українською мовою.

Войско, стоимость, обезьяний, сегодня, сверхэкономный, предьявитель, сагитировать, корь, обьедки, вратарь, поверьте, Горький, степь;

наименование документа; оплата по безналичному расчету; лицевой счет; исключительно для сотрудников; исключительно важное значение; с учетом полученной прибыли; согласно штатному расписанию; повестка дня; бывший директор; на будущей неделе.

7. Самостійно доберіть одну друковану сторінку фахового тексту російською мовою (бажано з журналу, підручника або словника) і зробіть переклад українською мовою. Додайте ксерокопію оригіналу.

8. Напишіть правила правопису власних назв. Наведіть приклади. Зазначте винятки.

Варіант 4

1. Вставити, якщо необхідно, м'який знак або апостроф.

Пів...Європи, різьб...яр, кондор...єр (найманий вояка), медал...он, Стеф...юк, Лук...ян, Руж...є, міл...йон. В...ячеслав, кур...єр, Р...єпін, під...їхати, дит...ясла, пів...яблука.

2. Виправити помилки, де треба.

а) Зтворити, сформувати, росформувати, зхопити, розтворити, бескрайї, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контрастний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якістний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристрастний, туриський, проїзний, доблесний, заздрістний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

3. До поданих слів доберіть інші їх форми або споріднені слова, які б ілюстрували чергування голосних фонем. Поясніть кожне з явищ чергування. Вкажіть на випадки, коли чергування не відбувається (підкресліть ці слова).

Васильків, незалежність, шести, кільце, четвертий, збагачення, щодня.

4. До поданих слів доберіть інші словоформи або споріднені слова, у яких наявне чергування приголосних фонем.

Смуга, пух, їздити, ламати, пекти, водити.

5. Утворіть прикметники за допомогою суфікса *-ськ(ий)*.

Одеса, Пологи, Прилуки, Воронеж, Хмільник, Смотрич, Житомир, Мекка, Лейпциг, турок.

6. Перекладіть подані слова українською мовою.

Боец, философский, душистый, Демьян, Вятка, дерзкий, горький, верфь, режь, барабанщик, звякнуть, разъединить, подъеденный;

в установленный срок; текущий счет; со дня подписания соглашения; в соответствии с законом; по делам фирмы; отправит по адресу; ввести в состав; порядок дня; принимает участие; согласно предоставленным данным.

7. Самостійно доберіть одну друковану сторінку фахового тексту російською мовою (бажано з журналу, підручника або словника) і зробіть переклад українською мовою. Додайте ксерокопію оригіналу.

8. Напишіть правила правопису власних назв. Наведіть приклади. Зазначте винятки.

Варіант 5

1. Вставити, якщо необхідно, м'який знак або апостроф.

Ф...езоле, Мол...ер, Лавуаз...є, Монтеск...є, гот...є, Він...ї, сер...йозний, кон...юнктура, ін...екція, ад...ютант, Кюв...є, комп...ютер, Барб...є, кар...єра.

2. виправити помилки, де треба.

а) зтворити, сформуваи, росформуваи, зхопити, розтворити, бескраїй, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контраcний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якісний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристраcний, турисський, проїзний, доблесний, заздрісний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

3. До поданих слів доберіть інші їх форми або споріднені слова, які б ілюстрували чергування голосних фонем. Поясніть кожне з явищ чергування. Вкажіть на випадки, коли чергування не відбувається (підкресліть ці слова).

Вечір, чорний, сльоза, сестра, увільнення, калач, нога.

4. До поданих слів доберіть інші словоформи або споріднені слова, у яких наявне чергування приголосних фонем.

Небезпека, дорога, огородити, книга, ходити.

5. Утворіть прикметники за допомогою суфікса *-ськ(ий)*.

Тлумач, Кіровоград, Черемош, Ягорлик, Прага, Запоріжжя, Бангкок, Одеса, товариш.

6. Перекладіть подані слова українською мовою.

Палец, связь, интервью, низкий, зверь, святыня, соловьи, голубь, вьется, подъязычный, гвоздь, объявление, обезьяний, верь; внесение изменений и дополнений; на основании изложенного; согласно поручению клиента; привести в соответствие; получение части прибыли; послать по почте; ввиду сказанного; вынести благодарность.

7. Самостійно доберіть одну друковану сторінку фахового тексту російською мовою (бажано з журналу, підручника або словника) і зробіть переклад українською мовою. Додайте ксерокопію оригіналу.

8. Напишіть правила правопису власних назв. Наведіть приклади. Зазначте винятки.

Варіант 6

1. Вставити, якщо необхідно, м'який знак або апостроф.

В...єнт'ян, Кордил...єри, ател...є, к...янті, п...єдестал, т...мяний, емал...л...ю, конве...єр, торф...яний, Рив...єра, Мол...єр, Монтеск...є, гот...є, Женев...єва.

2. виправити помилки, де треба.

а) зтворити, сформувати, росформувати, зхопити, розтворити, бескрайі, бескорисливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контрашний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якістний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристрасний, туриський, проїзний, доблесний, задрістний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

3. До поданих слів доберіть інші їх форми або споріднені слова, які б ілюстрували чергування голосних фонем. Поясніть кожне з явищ чергування. Вкажіть на випадки, коли чергування не відбувається (підкресліть ці слова).

Шостий, брова, дзвіночок, вітер, гарячий, роздоріжжя, берег.

4. До поданих слів доберіть інші словоформи або споріднені слова, у яких наявне чергування приголосних фонем.

Дружба, сухий, верх, чистий, око.

5. Утворіть прикметники за допомогою суфікса *-ськ(ий)*.

Кагарлик, Волга, Херсон, Хуст, Париж, Жабокрич, Рига, тюрки, Оболонь, Одеса.

6. Перекладіть подані слова українською мовою.

Поверь, воссоединить, Харьков, связь, разгадать, предъюбилейный, Космодемьянская, матерью, подъезд, пол-ящика, душистый, венец, общий, донецкий; заслуживать внимания; нанести вред; обратиться по адресу; работать по схеме; ввести в состав; по собственному желанию; на будущей неделе; два года тому назад; принять к сведению.

7. Самостійно доберіть одну друковану сторінку фахового тексту російською мовою (бажано з журналу, підручника або словника) і зробіть переклад українською мовою. Додайте ксерокопію оригіналу.

8. Напишіть правила правопису власних назв. Наведіть приклади. Зазначте винятки.

Варіант 7

1. Вставити, якщо необхідно, м'який знак або апостроф.

Зав...юга, роз...яснення, кон...юнктива, пір...їна, дос...є, шансон...є,
Гот...є, б...єф, мар...аж (картярська гра), гондол...єр, прес-пап...є,
Гроз...єан, ал...єнс, п...єкси (спортивні черевички).

2. виправити помилки, де треба.

а) Зтворити, сформувати, росформувати, зхопити, розтворити, бескрайї, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контрашний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалїсний, якїстний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпїністський, радїсний, щасливий, пристрастний, туриський, проїзний, доблесний, задрїстний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

3. До поданих слів доберїть інші їх форми або спорїдненї слова, якї б їлюстрували чергування голосних фонем. Пояснїть кожне з явищ чергування. Вкажїть на випадки, коли чергування не вїдбувається (підкреслїть цї слова).

Чотири, грудень, Канїв, холод, камїнь, весь, вечора.

4. До поданих слів доберїть інші словоформи або спорїдненї слова, у яких наявне чергування приголосних фонем.

Розлука, знак, ловити, возити, порада.

5. Утворїть прикметники за допомогою суфікса -ськ(ий).

Петрик, Пологи, Острог, герцог, ткач, Перемишль, Ірпїнь, Гринвїч, Мекка.

6. Перекладїть поданї слова українською мовою.

Сыль, семь, жнивье, режь, съехидничать, четырехъярусный, Приморье, подъезд, камешек, семья, на тарелке, близость, разъезд, Игорь; ввести в состав; на протяжении дня; несмотря на; по закону; по собственному желанию; поставит в пример; согласно приказу; принять к сведению; работать по схеме; по поручению.

7. Самостїйно доберїть одну друковану сторїнку фахового тексту російською мовою (бажано з журналу, пїдручника або словника) ї зробїть переклад українською мовою. Додайте ксерокопїю оригїналу.

8. Напишїть правила правопису власних назв. Наведїть приклади. Зазначте винятки.

Варіант 8

1. Вставити, якщо необхідно, м'який знак або апостроф.

Рум...яний, черв...як, миш...як, пів...юрти, пром...ярмарок, Н...ютон, дистриб...ютор, кеш...ю, Ман...чжурія, піднос...с...я, Себаст...ян, мад...яр, т...мяний, прем...єр.

2. виправити помилки, де треба.

а) зтворити, сформувати, росформувати, зхопити, розтворити, бескрайї, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контрасний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якістний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристрастний, туриський, проїзний, доблесний, задрістний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

3. До поданих слів доберіть інші їх форми або споріднені слова, які б ілюстрували чергування голосних фонем. Поясніть кожне з явищ чергування. Вкажіть на випадки, коли чергування не відбувається (підкресліть ці слова).

Бориспіль, свідомість, цока, шовк, бойовий, Прокіп, печений.

4. До поданих слів доберіть інші словоформи або споріднені слова, у яких наявне чергування приголосних фонем.

Рука, блиск, вухо, бігти, мовити.

5. Утворіть прикметники за допомогою суфікса *-ськ(ий)*.

Воронеж, Кременчук, Абхазія, грек, казах, чех, Прага, Страсбург, Овруч, Поділля.

6. Перекладіть подані слова українською мовою.

Съел, колец, предъюбилей, краковьяк, тускльй, обезьяний, меньшинство, Вятка, священный, разъединить, пламенный, резкость, Черноморье; административное взыскание; в общей сложности; в процентном отношении; в равной степени; занимаемая должность; общественное порицание; соблюдать регламент; свободное предпринимательство; ставить в известность; прилагать усилия.

7. Самостійно доберіть одну друковану сторінку фахового тексту російською мовою (бажано з журналу, підручника або словника) і зробіть переклад українською мовою. Додайте ксерокопію оригіналу.

8. Напишіть правила правопису власних назв. Наведіть приклади. Зазначте винятки.

Варіант 9

1. Вставити, якщо необхідно, м'який знак або апостроф.

З...економити, комп...ютер, зв...язківець, кар...єра, к...янті, н...юанс, Кордил...єри, ател...є, п...єдестал, торф...яний, Рив...єра, Іх...ямас, Женев...єва, Лавуаз...є.

2. виправити помилки, де треба.

а) зтворити, сформуваи, росформуваи, зхопити, розтворити, бескрайї, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контраcний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якісний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристраcтний, турисський, проїзний, доблесний, заздрісний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

3. До поданих слів доберіть інші їх форми або споріднені слова, які б ілюстрували чергування голосних фонем. Поясніть кожне з явищ чергування. Вкажіть на випадки, коли чергування не відбувається (підкресліть ці слова).

Яворів, пожовклий, жнець, вітер, зіронька, земля, котити.

4. До поданих слів доберіть інші словоформи або споріднені слова, у яких наявне чергування приголосних фонем.

Хатинка, нога, крутити, робити, лягти.

5. Утворіть прикметники за допомогою суфікса -ськ(ий).

Единбург, Париж, тюрки, баски, товариши, Цюрих, Одеса, студент, юнак.

6. Перекладіть подані слова українською мовою.

Съедать, семьдесят, по-мещански, слесарь, воссоединить, Вьетнам, сэкономить, голубь, развьючивание, Вязьма, двухъярусный, близость, парижский; вовлечь в работу; говорит на родном языке; работают в должности; ввиду указанного; ввиду того, что; заслуживать внимания; удостоверение личности; частным образом; совершать сделку; прийти к соглашению.

7. Самостійно доберіть одну друковану сторінку фахового тексту російською мовою (бажано з журналу, підручника або словника) і зробіть переклад українською мовою. Додайте ксерокопію оригіналу.

8. Напишіть правила правопису власних назв. Наведіть приклади. Зазначте винятки.

Варіант 10

1. Вставити м'який знак або апостроф.

Сер...йозний, гот...є, Він...ї, кон...юнктура, різьб...яр, кондор...єр (найманий вояка), медал...он, Стеф...юк, Лук...ян, Руж...є, міл...йон, В...ячеслав, кур...єр, дит...ясла, пів...яблука.

2. Виправити помилки, де треба.

а) Зтворити, сформувати, росформувати, зхопити, розтворити, бескрайї, бескористливий, зпалахнути, сціпити, зшити, сжитися.

б) Форпостний, перстні, контрашний, агентство, дебютантський, інтриганський, під'їздний, зап'ястний, тижневий, жалісний, якістний, скло, користний, корисливий, перехрестний, альпіністський, радісний, щасливий, пристрастний, туриський, проїзний, доблесний, задрістний, журналістський, кореспондентський, хворостняк, шелестне, абоненський, писнути (від писк), бризкнути, випускний, вискнути, рискнути.

3. До поданих слів доберіть інші їх форми або споріднені слова, які б ілюстрували чергування голосних фонем. Поясніть кожне з явищ чергування. Вкажіть на випадки, коли чергування не відбувається (підкресліть ці слова).

Київ, радість, рости, чернетка, багатий, швець, сидіти.

4. До поданих слів доберіть інші словоформи або споріднені слова, у яких наявне чергування приголосних фонем.

Казка, берег, молотити, вразити, бродити.

5. Утворіть прикметники за допомогою суфікса *-ськ(ий)*.

Кавказ, Гадяч, Сиваш, Прага, Вінниця, брат, Камчатка, парубок, люди, казах.

6. Перекладіть подані слова українською мовою.

Двухъярусный, съезжать, развязать, тусклый, предъявитель, Прокопьевск, верь, вязать, на тарелке, барабаничик, резчик, верфью, Горький; расписка в получении; текучесть кадров; спрос и предложение; расходы по бюджету; принимает участие; подписка на газеты; подавляющее большинство; привлечь к ответственности; принять срочные меры; нести убытки.

7. Самостійно доберіть одну друковану сторінку фахового тексту російською мовою (бажано з журналу, підручника або словника) і зробіть переклад українською мовою. Додайте ксерокопію оригіналу.

8. Напишіть правила правопису власних назв. Наведіть приклади. Зазначте винятки.

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

1. Літературна мова як вища форма загальнонародної мови.
2. Сучасні правописні проблеми української мови.
3. Особливості української орфографії.
4. Алфавіт. Принципи українського правопису.
5. Голосні й приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінки й глухі.
6. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є, ї, щ.
7. Склад. Складоподіл. Наголос, наголошені й ненаголошені склади.
8. Правила переносу слів.
9. Українські та іншомовні слова.
10. Вживання великої букви. Лапки у власних назвах.
11. Правопис дзвінкх та глухих приголосних.
12. Правопис приголосних у кінці префіксів.
13. Чергування приголосних.
14. Зміни приголосних при додаванні суфіксів **-ськ(ий)**, **-ств(о)**.
15. Уподібнення приголосних звуків.
16. Спрощення в групах приголосних.
17. М'який знак. Буквосполучення йо,ьо.
18. Вживання апострофа в українських словах.
19. М'який знак і апостроф в іншомовних словах.
20. Правопис м'якого знака й апострофа у власних назвах.
21. Подовження приголосних і позначення їх.
22. Подвоєння букв внаслідок збігу.
23. Подвоєння приголосних в іншомовних словах.
24. Написання **нн** у прикметниках і похідних словах.
25. Чергування **е** з **и**.
26. Правопис ненаголошених **е** та **и**.
27. Правопис префіксів **пре-**, **при-**. Ненаголошені **е** та **и** в префіксах.
28. Чергування **і** з іншими голосними.
29. Правопис **і** та **и** в основах українських слів (загальні правила).
30. Правопис **і** та **и** в суфіксах та префіксах українських слів.
31. Правопис **і** та **и** в основах іншомовних слів.
32. Правопис **о** та **а**.

33. Правопис **о** та **у**.
34. Чергування **е** з **о** після шиплячих та **й**.
35. Передача російських власних назв українською мовою.
36. Основні закони милозвучності української мови.
37. Фонетичні засоби милозвучності мови. Основні випадки чергування **у-в, і-й**.
38. Деякі художні засоби милозвучності мови.

2 СЕМЕСТР

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>0303 – «Журналістика та інформація»</u> (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки <u>6.030301 – «Журналістика»</u> (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>6.030301 «Журналістика»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)			
Загальна кількість годин -120		2-й	2-й
	Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: 8 аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	6 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		58 год.	90 год.
Індивідуальні завдання: 20 год.			
Вид контролю: <i>залік</i>			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
 для денної форми навчання – 35% до 65%
 для заочної форми навчання – 8% до 92%

**Розподіл навчального часу для студентів
денного відділення (у 2 семестрі):**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				Загальна кількість годин
	лекц.	практич.	індивід. робота	самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Морфологія. Іменні частини мови					
Тема 1. Предмет морфології. Будова слова. Способи словотворення	2	4	3	8	
Тема 2. Грамматика. Іменник як частина мови					
Тема 3. Поділ іменника на відміни та групи. Відмінювання іменника Творення іменників. Написання чоловічих і жіночих імен по батькові. Написання <i>не</i> і <i>ні</i> з іменниками	2	4	2	8	
Тема 4. Прикметник як частина мови Творення та правопис прикметників	2	2	2	7	
Тема 5. Числівник у системі частин мови.	2	4	3	6	

Тема 6. Займенник у системі частин мови Відмінювання і правопис числівників					
Змістовий модуль 2. Дієслово, службові частини мови					
Тема 7-8. Дієслово. Дієвідмінювання дієслів. Способи дієслів. Творення дієслів	2	4	1	9	
Тема 9-10. Дієприкметник і дієприслівник як особливі форми дієслова	1	4	3	4	
Тема 11. Прислівник у системі частин мови	1	2	4	4	
Тема 12-13. Прийменник. Сполучник. Частка. Вигук.	2	2			
Модульна семестрова контрольна робота		2			
Разом	14	28	20	58	120

**Розподіл навчального часу для студентів
заочного відділення (у 2 семестрі):**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				Загальна кількість годин
	лекц.	практич.	індивід. робота	самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Морфологія. Іменні частини мови					
Тема 1. Предмет морфології. Будова слова. Способи словотворення Тема 2. Грамматика. Іменник як частина мови	1	1	3	11	
Тема 3. Поділ іменника на відміни та групи. Відмінювання іменника Творення іменників. Написання чоловічих і жіночих імен по батькові. Написання <i>не</i> і <i>ні</i> з іменниками	1	1	2	11	
Тема 4. Прикметник як частина мови Творення та правопис прикметників		1	3	11	
Тема 5. Числівник у системі частин			2	12	

мови. Тема 6. Займенник у системі частин мови Відмінювання і правопис числівників					
Змістовий модуль 2. Дієслово, службові частини мови					
Тема 7. Дієслово. Дієвідмінювання дієслів. Способи дієслів. Творення дієслів	1	1	3	11	
Тема 8-9. Дієприкметник і дієприслівник як особливі форми дієслова		1	2	11	
Тема 10-11. Прислівник у системі частин мови	1		3	11	
Тема 13-14. Прийменник. Сполучник. Частка. Вигук.		1	2	12	
Разом	4	6	20	90	120

**ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І КУРС, 2 СЕМЕСТР
(денне відділення)**

**Змістовий модуль 1.
Морфологія. Іменні частини мови**

Практичне заняття №1

Тема: Будова слова. Способи словотворення

План

1. Словотвір як учення про структуру і творення слів. Морфемна будова слова.
2. Способи словотворення в сучасній українській мові: морфологічний, морфолого-синтаксичний, лексико-семантичний та ін.
3. Активізація у сучасному мовному процесі окремих засобів словотворення.
4. Аббревіатури, основні способи їх творення. Активні словотворчі процеси у мові ЗМК.

виконайте завдання:

1. Випишіть із друкованих ЗМІ вжиті аббревіатури, поясніть способи їх творення.
2. Використавши різноманітні способи словотвору, утворіть ряд слів з коренями *вод-*, *нос-*.

Практичне заняття №2

Тема: Граматика. Іменник як частина мови

План

1. Морфологія, її значення для взаємозв'язку слів. Поняття «граматика», «морфологія».
2. Граматична форма, граматичне значення і граматична категорія частин мови.
3. Засоби вираження граматичних значень слова в українській мові.
4. Іменник. Лексичне значення іменників.

5. Власні і загальні назви. Назви істот і неістот.
6. Іменники з конкретним і абстрактним значенням.
7. Рід іменників.
8. Число і відмінок іменників.
9. Кличний відмінок іменників, огріхи в його вживанні у ЗМК.
10. Синтаксична роль іменника.

виконайте завдання:

1. Запишіть у кличному відмінку 20 іменників (на вибір).
2. Написати *докладний* конспект у **зошиті** на пит. 5, 6 та 9.

Практичне заняття №3

Тема: Поділ іменників на відміни і групи.
Відмінювання іменників

План

1. Типи відмін іменників.
2. Поділ на групи іменників I та II відмін.
3. Особливості відмінювання іменників I і II відмін.
4. Написання відмінкових закінчень іменників чоловічого роду однини.
5. Відмінювання іменників III і IV відмін.
6. Особливості відмінювання іменників, що мають лише форму множини.
7. Відмінювання іменників, що мають прикметникову форму.
8. Незмінювані іменники. Визначення роду незмінюваних іменників.

виконайте завдання:

1. Випишіть із друкованих ЗМІ 7 речень із незмінюваними іменниками.
2. Написати докладний конспект у **зошиті**, розкривши такі питання:
  1. Написання складних і складноскорочених слів.
  2. Написання чоловічих і жіночих імен по батькові.
  3. **Не** і **ні** з іменниками.
3. Провідмініайте своє прізвище, ім'я та по батькові, *по п'ять* чоловічих і жіночих **імен** та **по батькові**.

Практичне заняття №4

Тема: Прикметник як частина мови

План

1. Прикметник. Розряди прикметників за значенням, групування за формою та відмінюванням.
2. Ступені порівняння прикметників. Помилки у вживанні форм ступенів порівняння прикметників.
3. Форми суб'єктивної оцінки якості, їх правописні особливості. Функції повних і коротких форм прикметників у сучасній українській мові.
4. Поділ прикметників на групи.
5. Специфіка вживання прикметників у мові ЗМК.
6. Перехід прикметників в іменники.

виконайте завдання:

1. Утворіть всі можливі форми ступенів порівняння 10 прикметників (на вибір).
2. Написати докладний конспект у зошиті, розкривши такі питання:
  1. Складні прикметники та їх правопис.
  2. Написання *не* з прикметниками.
3. Із журналістських текстів випишіть чотири речення із 2-3 складними та 2-3 простими прикметниками, зробіть морфологічний розбір 1 складного і 1 простого прикметника.

Практичне заняття № 5

Тема: Числівник у системі частин мови. Відмінювання і правопис числівників

План

1. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль числівника.
2. Розряди числівників.
3. Групи кількісних числівників за значенням.
4. Морфологічна будова кількісних числівників.
5. Відмінювання й написання кількісних числівників.
6. Порядкові числівники.
7. Зв'язок числівника з іменниками.

8. Правила запису цифрової інформації.
9. Правопис складних числівників та відчислівникових слів.
10. Літературні форми наголосу у числівниках.
11. Особливості використання числівників у мові ЗМК. Типові помилки.

виконайте завдання:

1. Провідмініяйте по два простих, складних, складених кількісних та два порядкових числівники.
2. Простежте вживання літературних форм наголосу та відмінювання числівників у матеріалах аудіовізуальних ЗМІ (доповідь; **знайти помилки** у вимові числівників).

Практичне заняття № 6

Тема: Займенник

1. Займенник. Розряди займенників за значенням та відмінювання.
2. Перехід займенників в інші частини мови.
3. Граматико-стилістичне використання займенників у публіцистичному тексті.
4. Особливості наголошення та правопису займенників.
5. Типові помилки вживання займенників у ЗМК.

Тема: Дієслово як частина мови

1. Значення дієслів.
2. Дієслівні форми.
3. Неозначена форма дієслова.
4. Дві основи дієслова.
5. Види дієслів.
6. Перехідні і неперехідні дієслова.
7. Синтаксична роль.

виконайте завдання:

1. Опрацюйте правопис займенників, підберіть приклади написання кожної орфограми.
2. Випишіть із журналістського тексту речення із займенниками (5-7), поясніть вживання, визначте їхній розряд за значенням.
3. Із журналістських текстів випишіть п'ять речень з дієсловами. Визначте вид та синтаксичну роль у реченні.

Практичне заняття № 7

Тема: Дієвідмінювання дієслів

План

1. Способи дієслів. Дійсний спосіб.
2. Умовний спосіб.
3. Наказовий спосіб.
4. Часи дієслова.
5. Дієвідміни.
6. Теперішній час.
7. Чергування звуків у дієсловах.
8. Архаїчні форми дієслів.
9. Минулий час.
10. Майбутній час.
11. Безособові дієслова.

виконайте завдання:

1. Написати невеликий твір-мініатюру, використовуючи різні форми дієслів (у тому числі **дієприкметники**, **дієприслівники** й **безособові** дієслова – **позначте** їх у тексті!). Визначити час, особу, дієвідміну у дієсловах (7 дієслів – на вибір).
2. Виконайте морфологічний розбір підкреслених дієслів у поданих реченнях:
  - А) Тут, де народився ти і зріс, нині все промениться: жовтокрилі соняхи – мов ліс, орачів переросла пшениця.
  - Б) Кинь у землю зерно..., зросте паросток..., хліба будуть світитися золотом.

Практичне заняття № 8-9

Тема: Дієприкметник. Дієприслівник.

План

1. **Дієприкметник** як форма дієслова.
2. Активні і пасивні дієприкметники.
3. Відмінювання дієприкметників.
4. Творення дієприкметників.
5. Перехід дієприкметників у прикметники та іменники.

6. Безособові дієслівні форми на *-но, -то*.
7. **Дієприслівник** як форма дієслова.
8. Дієприслівниковий зворот.
9. Дієприслівники доконаного і недоконаного виду.
10. Написання *не* з дієприслівниками.

виконайте завдання:

1. Утворіть від дієслів *будувати* і *збудувати* всі можливі форми дієприкметників.
  2. Складіть російсько-український словник на 20 слів – перекладіть активні «причастия».
- Утворіть дієприслівники доконаного і недоконаного виду від дієслів *шукати, будувати, усміхнутися, відкрити*.
2. Випишіть із газетних публікацій 5 речень із дієприслівниками.
  3. Випишіть із газетних публікацій 5 речень із дієприкметниками.

Практичне заняття № 10-11

Тема: Прислівник як частина мови

План

1. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль прислівників.
2. Розряди прислівників за значенням.
3. Ступені порівняння прислівників.
4. Творення прислівників.
5. Написання *-н-, -ни-* у прислівниках.
6. Написання прислівників разом і через дефіс.

виконайте завдання:

1. Випишіть із журналістських текстів п'ять речень із прислівниками. Зробіть повний морфологічний розбір 3-5 прислівників.

Практичне заняття № 12

Тема: Прийменник як частина мови

План

1. Поняття про прийменник.
2. Походження прийменників та їх морфологічна будова.
3. Уживання прийменників з різними відмінковими формами іменників.
4. Правопис прийменників.
5. Синоніміка прийменників.

виконайте завдання:

1. Перекласти по десять словосполучень із російськими прийменниками *по, при, в*.
2. Скласти таблицю, записавши прийменники, що вживаються з родовим, знахідним, орудним та місцевим відмінками.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13**Тема: Частка. Сполучник. Вигук**

План

1. Загальне поняття про **сполучник**.
2. Групи сполучників за походженням і за будовою.
3. Сполучники сурядності і підрядності.
4. Правопис сполучників.
5. Загальне поняття про **частки**. Розряди часток.
6. Правопис часток. **Не, ні** з різними частинами мови.
7. Поняття про **вигук**.
8. Походження, творення вигуків.
9. Групи вигуків за значенням.
10. Звуконаслідувальні слова.
11. Правопис вигуків.
12. Розділові знаки при вигуках.

виконайте завдання:

1. Продовжити ряд сполучників таким чином, щоб у кожному новому слові збільшувалась кількість букв. *А, бо, щоб, наче...*
2. Складіть таблицю написання заперечної частки **не** разом і окремо.
До кожного правила доберіть приклад із журналістських текстів.
3. Складіть речення з однаковими вигуками, які б мали різне значення:
о – захоплення, радість, здивування, зловтіха;

ах – радість, переляк, страх, захоплення;

ой – співчуття, горе, незадоволення.

Практичне заняття № 14

Модульна семестрова контрольна робота

теоретичні відомості

- Творення і правопис імен по батькові**
- Чоловічі: ім'я + суфікс **-ович** (Ігорович, Юрійович)
 +зрідка суфікс **-ич** (Якович, Ілліч; Лукич, Савич, Кузьмич, Хомич)
винятки: Григорович, Миколайович
- Жіночі: ім'я + суфікс **-івна /-ївна** (Ігорівна, Юріївна)
винятки: Григорівна, Миколаївна, Яківна

Рід незмінюваних іменників

Рід незмінюваних іменників визначається за такими правилами:

- а) **назви осіб** мають рід відповідно до статі: *дєнді, аташе конференсьє, маєстро* – чоловічий рід; *мадам, фрау, лєді, пані* – жіночий;
- б) **назви тварин** мають, як правило, чоловічий рід: австралійський *кенгуру*, домашній *шимпанзе*, шотландський *поні*, красивий *колібри*; **АЛЕ**: небезпечна *цеце* (муха), смачна *івасі* (риба) — іменники жіночого роду. Якщо в контексті іменник вказує на самку, то слово належить до жіночого роду: *шимпанзе годувала дитинча*.
- в) **назви неістот** належать переважно до середнього роду: *бюро, жури, кіно, меню, рагу, кашине, пенсне, боа, шосє*; локомотивне *депо*, цікаве *інтерв'ю*, незаперечне *алібі*; **АЛЕ**: *авеню* (вулиця), *урду* (мова), *кольрабі* (капуста), *салямі* (ковбаса) – іменники жіночого роду; *сироко, торнадо* (вітер); *пенальті* (штрафний удар) – іменники чоловічого роду;
- г) **власні назви** зберігають рід загальних назв: велике *Тбілісі* (місто) – с.р., знамените *Онтаріо* (озеро) – с.р., мутна *Огайо* (річка) і *Огайо* (штат) прийняв гостей; спекотна *Гобі* (пустеля) – жіночий рід, середнього роду тощо.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

До змістового модуля № 1

1. *Складно скорочені слова та аббревіатури* (зробити конспект).

Л-ра:

Стишов О.А. Нові аббревіатури в мові мас-медіа кінця ХХ століття / О. А. Стишов // Мовознавство. – 2001. – № 1. – С.33–40.

2. *Відмінювання числівників* (скласти таблицю відмінювання усіх типів числівників).

Л-ра:

Сучасна українська мова : підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; За ред. О. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – 400 с.

До змістового модуля № 2

1. *Активні дієприкметники* (виписати тези).

Л-ра:

1. Обийкіна С. Вивчення теми «Дієприкметник» у філологічних класах ліцею /С. Обийкіна// Дивослово. – 2000. - № 6. – С.22 – 24.

2. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради / О. Пономарів. – К. : Либідь, 2001. – 240 с.

3. Співак О. Як уникати невластивих українській мові форм активних дієприкметників теперішнього часу? / О. Співак // Урок української. – 2001. – №5. – С. 19–21.

4. Сучасна українська мова / За ред. О.Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – 400 с.

2. *Службові частини мови* (укласти російсько-український словник із відповідними прийменниками)

Л-ра:

1. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради / О. Пономарів. – К. : Либідь, 2001. – 240 с.

2. Словник труднощів української мови / За ред. С. Я. Єрмоленко. – К., 1989. – 334 с.

3. Чак Є. Складні випадки правопису та слововживання / Є. Чак. – К. : А.С.К., 1998. – 73 с.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Вказівки до виконання контрольної роботи

Відповідно до навчального плану студенти виконують контрольну роботу.

Контрольна робота має бути викладена грамотно і логічно, технічно правильно оформлена, надрукована. Під час виконання роботи необхідно використовувати джерела, наведені в навчальній програмі й рекомендовані на лекціях, а також підручники та методичні посібники, що відповідають темі роботи.

Обсяг контрольної роботи не має перевищувати 20 сторінок формату А4. Контрольна робота повинна складатися із титульної сторінки, змісту роботи, вступу, основної частини, висновків. Використані джерела (не менше 4–5) оформити у списку використаної літератури в алфавітному порядку мовою оригіналу з усіма вихідними даними. Наприкінці роботи необхідно зазначити дату виконання й поставити підпис.

Після перевірки викладачем контрольної роботи й одержання позитивної оцінки студента допускають до заліку.

Завдання 1. Визначте рід поданих іменників, доберіть до кожного прикметник (наприклад, локомотивне депо – середній рід). Подайте короткий конспект «Визначення роду незмінюваних іменників».

тюль (“прозора сітчаста тканина”) –	алібі –
ступінь –	путь –
нехворощ (рослина) –	недоріка (з дефектом мови) –
нежить –	собака –
туш –	фальш –
меню –	журі –
Дніпро –	Сан-Франциско –
маестро –	івасі (риба)–
інтерв’ю –	досьє –
шимпанзе –	поні –
колібрі –	Борнео (острів) –
Колорадо –	какаду (папуга) –
Юманіте (газета) –	Тбілісі (місто) –
Онтаріо (озеро) –	аташе –

Завдання 2.

Поставте подані іменники у формі кличного відмінка. Поставте своє ім'я та по батькові (а також ще 5 жіночих та 5 чоловічих імені по батькові) у формі кличного відмінка.

Надія, Надійка, Надя, Надієчка. Михайло, Мишко, Михась, Михайлик. Ольга, Оля. Тетяна, Тетянка, Таня. Катерина, Катря, Катруся. Іван, Іванко, Івась, Івасик. Андрій Валерійович, Галина Федорівна, Валерій Михайлович, Геннадій Микитович.

Завдання 3.

Від поданих прикметників (якщо можливо!) утворіть синтетичні й аналітичні форми ступенів порівняння. Напишіть правила творення ступенів порівняння, додайте винятки (від яких прикметників неможливо утворити ступені порівняння).

Тихий, синюватий, премудрий, весняний, довжелезний, карий, гіркий, бурштиновий, поганий, дрібносінький, лисий, жонатий, дешевий, Галчин, каракулевий, кисло-солодкий, білявий, швидкий, лимонний, ультрамодний, ясно-жовтий, великий.

Завдання 4.

Дописати розряди до вказаних займенників:

Вони, ми, вона, його, їх, мене, ними –

Собою, собі –

Котрий, якогось, кого, який –

Дечого, комусь, хтось, якогось, хто-небудь –

Нікого, нічий, ніскільки, нікотрий –

Моїй, мого, його, їхній –

Цими, того, стільки –

Кожний, жодного, самого, всякої, самою –

Провідмініайте по одному займеннику із кожного розряду.

Завдання 5.

Перепишіть. Слова й скорочення запишіть повними словами, поставивши числівники в потрібному відмінку.

I. Період обертання Землі навколо нашого світила дорівнює (365, [цілих] 242[тисячних]) доби, а навколо своєї осі – 23 годинам 56 хвилинам 5 секундам.

II. Земля разом з 8 іншими планетами рухається навколо Сонця.

III. Відстань її до Сонця змінюється від 147,7 млн. кілометрів на початку січня і до 152 млн. кілометрів на початку липня.

IV.

1. Зустрілися з представниками із 75 ліцеїв Київщини.
2. Вага цієї брили дорівнює 3540 кілограмам.
3. Ми погоджуємося з усіма 830 поправками до цього закону.
4. Здобуті трофеї везли на 629 мажарах.
5. У 277 населених пунктах.
6. Виступили 565 конкурсантів.
7. Зустріч з 938 виборцями.
8. Сума дорівнює 492.
9. Обстеження 884 хворих.
10. Допомога 327 родинам.
11. У 796 примірниках.
12. Відстань вимірюється 459 кілометрами.
13. До 783 додати 53.
14. Від 637 відняти 298.
15. Скласти 4 893 638 із 256 375.
16. Визначити добуток від множення 23 на 68.
17. Скільки разів 18 міститься в 1206?
18. За 4 $\frac{1}{2}$ (день) наш клас зібрав урожай кукурудзи з 2,3 (гектар), соняшників з 3 $\frac{1}{3}$ (гектар), картоплі з 1 $\frac{1}{2}$ (гектар).
19. На шкільній ділянці є 16 (грядка) городини та фруктовий садок з 20 (дерево).
20. Група лижників складалася з 40 (особа).
21. Спортивний одяг видали 70 (турист).
22. На 11 (грядка) посаджено буряки.
23. На районні змагання відрядили 14 (учень) нашої школи.
24. Шлюпка з 12 веслами.
25. Висотний дім з 28 поверхами.

Завдання 6.

Утворіть від поданих дієслів форми 2-ої особи однини та 1 і 2 особи множини теперішнього часу.

Мостити, плести, переходити, наздоганяти, трусити, лити, товкти, колихати, топити, їздити, горіти, скакати, полоти, брести, летіти, бродити, жати, ненавидіти, лоскотати.

Завдання 7.

I. Утворіть усі можливі форми дісприкметників від поданих дієслів.

Осмыслити, діяти, перебудувати, створити, демократизувати, усвідомити, написати, закрити, бігти, носити, перекрутити, відкрити, казати, жовтіти, сивіти, червоніти.

II. Від поданих дієслів утворіть усі можливі форми дієприслівників

Продовжити, стверджувати, нагадувати, творити, вдивлятися, описувати, зобразити, кинутися, одягати, співати, кричати, спати, говорити, перекладати, бачити.

III. Від поданих дієслів утворіть усі можливі форми наказового способу

Сидіти, сісти, писати, полити, ходити, шанувати, створити, намалювати, танцювати.

IV. Від поданих дієслів утворіть усі можливі форми дійсного способу

Шити, пошити, літати, прилетіти, відпочивати, відпочити, малювати, намалювати.

Завдання 8.

Повторіть правила правопису складних слів (напишіть короткий конспект), напишіть правильно подані слова.

Залізо/бетонний, військово/повітряний, жовтий/жовтий, військово/полонений, воєнно/промисловий, жовто/блакитний, віце/адміральський, науково/дослідний, лейб/гвардійський, військово/зобов'язаний, без/відома, на/жаль, до/речі, по/українськи, де/не/де, на/око, по/перше, в/перше, по/одинці, по/третє, по/трое, по/одному, тет/а/тет, сам/на/сам, на/відмінно, с/покон/віку, с/покон/віку, не/сьогодні/завтра, з/давніх/давен, давним/давно, один/одинцем, будь/де, хто/зна/який, не/в/тямки, не/здара, не/навидіти, не/вблаганний, не/до/чути (погано почувти).

Придумайте два речення зі словом *не/збудовані*: у першому реченні це слово треба вжити так, щоб воно писалося разом із не, у другому – окремо.

Завдання 9.

Вказати частиномовну приналежність службових слів, скласти з ними речення.

Для того щоб, тільки, у зв'язку з, бодай, чи, поряд, а, коло, що за, то...то, через, зате, при, ось, це, незважаючи на те, край, хай, же.

Завдання 10.

**Знайти самостійно один абзац художнього тексту (40-50 слів).
Написати над кожним словом частину мови.**

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

1. Предмет морфології.
2. Поняття «граматика», «морфологія».
3. Граматична форма, граматичне значення і граматична категорія частин мови.
4. Засоби вираження граматичних значень слова в українській мові.
5. Частини мови і принципи виділення їх.
6. Семантико-граматичні категорії іменника: конкретності й абстрактності.
7. Семантико-граматичні категорії іменника: істоти й неістоти.
8. Семантико-граматичні категорії іменника: власні і загальні.
9. Семантико-граматичні категорії іменника: збірності й одиничності; речовинні іменники.
10. Граматичні категорії іменника: рід, число, відмінок.
11. Особливості відмінювання: Р. в. II в.; Кл. в.; власні назви.
12. Визначення роду невідмінюваних іменників.
13. Правопис складних іменників.
14. Розряди за значенням прикметників: якісні; відносні; присвійні; проміжні групи.
15. Словотвірні особливості: творення ступенів порівняння якісних прикметників.
16. Словотвірні особливості: творення присвійних прикметників.
17. Повна і коротка форми прикметників.
18. Особливості відмінювання прикметників.
19. Правопис складних прикметників.
20. Значеннєві розряди: кількісні і порядкові числівники.
21. Групи за будовою.
22. Особливості відмінювання числівників.
23. Синтаксичні зв'язки кількісних числівників: сполучення з іменниками; числівник у ролі підмета.
24. Числові іменники: особливості узгодження і відмінювання.
25. Правопис складних прикметників, першою частиною яких є кількісний числівник.
26. Займенник як частина мови.
27. Групи за значенням займенників.

28. Явище прономіналізації (перехід інших частин мови в займенники).
29. Особливості відмінювання займенників.
30. Правопис займенників.
31. Займенники в текстах ЗМІ.
32. Загальнодієслівні категорії: вид, стан, перехідність/неперехідність.
33. Часткові дієслівні категорії: спосіб, час, особа, рід, число.
34. Типи дієвідмін.
35. Особливості вживання зворотних дієслів.
36. Дієприкметник – особлива форма дієслова. Творення, вживання, помилки.
37. Дієприслівник. Творення, помилки при використанні.
38. Предикативні форми на -но, -то. Безособові дієслова.
39. Розділові знаки при дієприкметникових і дієприслівникових зворотах.
40. Правопис не з різними дієслівними формами.
41. Прислівники, їх класифікація.
42. Правопис прислівників.
43. Прийменник: граматичне значення.
44. Правила вживання прийменників з іменниками.
45. Переклад іменниково-прийменникових конструкцій з російської мови.
46. Прийменники-синоніми.
47. Сполучники, їх класифікація.
48. Частки, їх класифікація.
49. Вигуки. Групи за значенням.
50. Правопис службових частин мови (разом, окремо, через дефіс).

3 СЕМЕСТР

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>06 – «Журналістика»</u> (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>061 «Журналістика»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин -90		3-й	3-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 6 аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	6 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		28 год.	60 год.
	Індивідуальні завдання: 20 год.		
	Вид контролю: <i>залік</i>		

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 47% до 53%

для заочної форми навчання – 11% до 89%

**Розподіл навчального часу для студентів
денного відділення (у 3 семестрі):**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				Загальна кількість годин
	лекц.	практич.	індивід. робота	самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Поняття про синтаксис. Просте речення.					
Тема 1-2. Поняття про синтаксис. Словосполучення. Речення.	2	4	3	5	
Тема 3-4. Просте двоскладне речення. Головні та другорядні члени речення	2	4	3	5	
Тема 5-6. Односкладні реч.	2	4	4	4	
7. Контрольна робота		2			
Змістовий модуль 2. Просте ускладнене речення. Пунктуація.					
Тема 8-9. Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами	2	4	3	4	
Тема 10-11. Відокремлені члени речення	2	4	3	5	
Тема 12-13. Звертання. Вставні та вставлені конструкції	4	4	4	5	
Модульна семестрова контрольна робота		2			
Разом	14	28	20	28	90

**Розподіл навчального часу для студентів
заочного відділення (у 3 семестрі):**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				Загальна кількість годин
	лекц.	практич.	індивід. робота	самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Поняття про синтаксис. Просте речення.					
Тема 1-2 Поняття про синтаксис. Словосполучення. Речення.	1	1	3	10	
Тема 3-4. Просте двоскладне речення. Головні та другорядні члени речення	1	1	3	10	
Тема 5-6. Односкладні реч.		1	4	10	
Змістовий модуль 2. Просте ускладнене речення. Пунктуація.					
Тема 8-9. Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами	1	1	3	10	
Тема 10-11. Відокремлені члени речення		1	3	10	
Тема 12-13. Звертання. Вставні та вставлені конструкції	1	1	4	10	
Разом	4	6	20	60	90

**ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
II КУРС, 3 СЕМЕСТР
(денне відділення)**

Змістовий модуль 1.

Поняття про синтаксис. Просте речення.

Практичне заняття № 1-2

Тема: Поняття про синтаксис. Словосполучення. Речення.

План

1. Предмет і завдання синтаксису.
2. Словосполучення як складова частина речення.
3. Типи словосполучень за рівнем злитості компонентів (вільні СП, лексичні СП, фразеологічні сполуки).
4. Типи словосполучень за способом вираження головного слова (іменникові, прикметникові, дієслівні тощо).
5. Підрядний і сурядний зв'язок між словами. Типи підрядного зв'язку (узгодження, керування, прилягання).
6. Речення як основна синтаксична одиниця.
7. Предикативність – спільна властивість усіх речень.
8. Порядок слів у реченні. Інверсія. Логічний наголос.
9. Класифікація речень за різними ознаками: за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні); за структурою (прості, складні); за емоційним забарвленням (окличні, неокличні); за складом граматичної основи (двоскл, одно); за наявністю/ відсутністю другорядних членів речення (непошир, пошир.); за наявністю необхідних членів речення (повні, непов).
10. Тире в неповному реченні.

виконайте завдання:

1. Утворіть словосполучення з поданими словами, введіть їх у речення. Визначте, яка різниця між словосполученням і реченням.

День, вірити, веселий, низько, він.

2. Випишіть із текстів ЗМІ (або художньої літератури) по 3 речення з прямим і непрямим порядком слів.

Практичне заняття № 3-4

Тема: Просте двоскладне речення. Головні та другорядні члени речення

План

1. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення.
2. Особливості узгодження присудка з підметом.
3. Способи вираження підмета.
4. Типи присудків: простий і складений (іменний і дієслівний).
5. Тире між підметом і присудком.
6. Класифікація другорядних членів речення.
7. Узгоджені і неузгоджені означення.
8. Прямий додаток, способи його вираження.
9. Непрямий додаток, способи його вираження.
10. Групи обставин за значенням, способи їх вираження.

виконайте завдання:

1. Написати твір-мініатюру дискусійного характеру: “Евтаназія: за чи проти?”, використовуючи речення з різним емоційно-експресивним забарвленням.
2. Впр.237 (Ющук І.П. Практикум з правопису української мови)
3. Дібрати з газет (або з художніх творів) по два речення на кожне правило вживання тире між підметом і присудком: 1. Підмет і присудок виражені іменниками, кількісними числівниками або субстантивованими частинами мови в Н.в. 2. Обдва головні члени (або один з них) виражені неозначеною формою дієслова. 3. Коли до складу присудка вводяться частки *це, то, ось* або слово *значить*.

Практичне заняття № 5-6

Тема: Односкладні речення

План

1. Поняття про односкладні речення.
2. Типи односкладних речень.
3. Означено-особові речення: способи вираження в них головного члена.
4. Неозначено-особові реч.: способи вираження в них гол. члена.
5. Узагальнено-особові речення: способи вираження в них головного члена.

6. Безособові речення: способи вираження в них головного члена.
7. Називні (номінативні) односкладні речення.
8. Особливості функціонування односкладних речень.
9. *Вимоги до заголовків у ЗМІ.* Типи заголовків.

виконайте завдання:

1. **Написати твір-роздум:** “*Чи все купується за гроші?*”, використовуючи інверсію та односкладні речення. *Виписати* зі свого твору кілька речень з інверсією та *перебудувати* його так, щоб був прямий порядок слів.
2. Визначити тип односкладного речення.

Підготуватися до контрольної роботи.

Визначити структурний різновид синтаксичної одиниці. Зазначити тип односкладного речення.

1. Вечоріє.
2. Може, завтра прийду.
3. Осінь.
4. Надворі розвиднялось.
5. Забилось серце.
6. Життя є молодість, труд і любов.
7. На столі.
8. Люблю людей землі моєї.
9. Він пече хліб.
10. За правду, браття, єднаймось щиро.
11. Соломії і сьогодні щастило.
12. Весна і квітень. Сонце і дорога (А.Малишко).
13. Весною в селі встають рано (Панас Мирний).
14. Хочу слухать забуті пісні.
15. Літом пролежиш – весною з торбою побіжиш (Н.тв.).
16. Одцвітає сонях за селом, а гречки ще й не квітували.
17. Знання – сила.
18. Хвались собою, а не батьком (Н.тв.).
19. Землю зорали на зяб (Остап Вишня).
20. І пахло сунцею, грибами, розпірлим хмелем.
21. Затінок, сутінок, день золотий (Л.Костенко).
22. Їмо плоди із дерева незнання (Л.Костенко).
23. Деся палять багаття (І.Цюпа).
24. Чи не тому на душі восени так сумно? (І.Цюпа).
25. Стою поміж кленів і дивлюся на тихе згасання пожовклого листу (І.Цюпа).

Практичне заняття № 7
Модульна контрольна робота

Змістовий модуль 2.
Просте ускладнене речення. Пунктуація.

Практичне заняття № 8-9

Тема: Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами

План

1. Поняття про ускладнене речення (чим може ускладнюватися).
2. Поняття про однорідні члени речення.
3. Сурядні сполучники при однорідних членах речення.
4. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами.
5. Однорідні й неоднорідні означення.
6. Позиціонування однорідних членів у реченні.
7. Особливості пунктуації в реченнях з однорідними членами

виконайте завдання:

1. **Написати** твір-роздум “Симфонія осені” (або про іншу пору року), використовуючи односкладні речення та однорідні члени речення. **Вписати** односкладні речення, визначити їх тип. Однорідні члени речення **підкреслити** в своєму тексті!
2. **Впр. 258** (Ющук І.П. Практикум з правопису української мови).

Практичне заняття № 10-11

Тема: Відокремлені члени речення

План

1. Поняття про відокремлені уточнюючі члени речення.
2. Відокремлення додатків.
3. Відокремлення обставин.
4. Позиціонування відокремлених додатків та обставин. Пунктуація при відокремлених додатках та обставинах.
5. Відокремлені означення.
6. Невідокремлені означення.
7. Відокремлення прикладок.
8. Розділові знаки при відокремлених членах речення

виконайте завдання:

1. **Написати** есе для газети, журналу до рубрики “Рекомендуємо прочитати, переглянути, відвідати...”. **Назву** для есе придумати самостійно!! **Використати** в тексті уточнюючі члени речення (*підкреслити* їх).
2. **Впр. 263 – II частина** (Ющук І.П. Практикум з правопису української мови).

Практичне заняття № 12-13

Тема: Звертання. Вставні та вставлені конструкції

План

1. Поняття про звертання.
2. Особлива форма вираження звертання. Позичіонування в реченні.
3. Розділові знаки при звертаннях.
4. Поняття про вставні та вставлені конструкції (спільне і відмінне).
5. Вставні слова і словосполучення.
6. Вставлені конструкції.
7. Розділові знаки при вставних та вставлених конструкціях, при вигуках.

виконайте завдання:

1. **Написати** статтю-огляд “Свята українського народу” (із зазначенням дати; вміти пояснити правопис числівників), у якому мають бути речення з відокремленими членами (*підкреслити* їх).
2. **Впр. 270 – II частина** (Ющук І.П. Практикум з правопису української мови)
3. **Написати** твір-роздум “Про що думають вісімнадцятирічні”, використовуючи вставні та вставлені конструкції (*підкреслити* їх, *визначити* – які з них є вставними, а які вставленими).
4. **Виписати** з газет або журналів (із точним зазначенням бібліографічних відомостей: назва видання, дата випуску та сторінка) по 5 речень на кожен різновид ускладнення речення. *Підкреслити* ускладнення, *надписати*.

Практичне заняття № 14

Модульна контрольна робота

теоретичні відомості

Означення (ЯКИЙ? ЧИЙ? КОТРИЙ?). За способом (формою) вираження означення бувають *узгоджені* (прикметник, дієприкметник, порядковий числівник, займенники «прикметникові») й *неузгоджені*. Окремо вирізняють прикладку як особливий вид означення.

Додаток (КОГО? ЧОГО? КОМУ? КИМ? ЧИМ? НА КОМУ? НА ЧОМУ?). **Прямий додаток** називає предмети, процеси, стани, на які безпосередньо переходить дія. Найчастіше виражається:

1. Іменником у Знах. відмінку (без прийменника), що сполучається з перехідними дієсловами, наприклад: *Вони організують (що?) фестиваль.*

2. Прямий додаток іноді вживається у формі Р. відмінка без прийменника при перехідних дієсловах із запереченням (**НЕ**), наприклад: *Учні не знали правил.*

3. Прямий додаток іноді вживається у формі Р. відмінка без прийменника, коли дія переходить лише **на частину** предмета, наприклад: *Мамин брат завіз нам зранку цукру.*

4. Прямий додаток іноді вживається у формі Р. відмінка без прийменника, якщо іменник означає неживий предмет (неістота), що може однаково використовуватися і в Зн.в., і в Р.в., наприклад: *Позич мені на тиждень зошит/ зошита. Написав лист / листа.*

Додатку в усіх інших формах вважаються **непрямими**.

Обставина. За семантикою вирізняють такі обставини:

1. Обставини способу дії: як? яким способом?, наприклад: *День пройшов гарно.*

2. Обставини міри і ступеня: скільки разів? у скільки разів? у якій мірі? як багато? як часто?, наприклад: *Я дуже за тобою скучив.*

3. Обставини місця: де? звідки? куди?, наприклад: *Попереду колони гуркотіла вантажівка.*

4. Обставини часу: коли? як довго? до якого часу? до яких пір? на який час?, наприклад: *Опівночі приїхали до місця призначення.*

5. Обставини причини: з якої причини? на якій підставі? через що? чому?, наприклад: *Завдяки допомозі ми змогли подолати труднощі.*

6. Обставини мети: з якою метою? для чого?, наприклад: *Заради світлого майбуття давайте об'єднаємо зусилля.*

7. Обставини умови: за якої умови?, наприклад: *Лежачи й сокира ржавіє* (Н. тв.).

8. Обставини допусту. Указують на умови, усупереч яким відбувається дія або зберігається стан, і відповідають на питання усупереч чому? незважаючи на що?, наприклад: *Яків, усупереч правилам, вирішив зробити по-своєму.*

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

До змістового модуля № 1

1. Головні члени реченн. Пунктуація: тире між підметом і присудком (зробити конспект).

Л-ра:

Українська мова : практикум: / О.М. Пазяк та ін. – К., 2000.

2. Односкладне речення як різновид заголовків (написати доповідь).

Л-ра:

1. Євграфова А. Заголовок як актуалізатор текстової інформації // Стил ь і текст. - 2003. - № 4. - С. 141–149.

2. Євграфова А. Заголовок як явище інтертекстуальності в журналістському контексті // Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В.Вернадского. – Том 19 (58). - № 5. – Филология. – Симферополь, 2006. - С. 126–131.

3. Шестакова Е. Про абсурдизацію як одну з тенденцій розвитку газетних заголовків у сучасній пресі // Українська періодика : історія і сучасність : Доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів 24–26 жовт. 2003 р./ За ред. М. Романюка. - Львів, 2003. - С. 621–628.

До змістового модуля № 2

1. Ускладнене речення (нотатки). Виписати з газет або журналів (із точним зазначенням бібліографічних відомостей: назва видання, дата випуску та сторінка) по 5 речень на кожен різновид ускладнення речення. Підкреслити ускладнення, надписати.

Л-ра:

1. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української мови. – К.: Либідь, 1995. – 312 с.

2. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я.Плющ. – К.: Вища школа, 2005. – 430 с.

3. Сучасна українська мова / За ред. О.Д. Пономарева. – К.: Либідь, 2001. – 400 с.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Вказівки до виконання контрольної роботи

Відповідно до навчального плану студенти виконують контрольну роботу.

Контрольна робота має бути викладена грамотно і логічно, технічно правильно оформлена, надрукована. Під час виконання роботи необхідно використовувати джерела, наведені в навчальній програмі й рекомендовані на лекціях, а також підручники та методичні посібники, що відповідають темі роботи.

Обсяг контрольної роботи не має перевищувати 20 сторінок формату А4. Контрольна робота повинна складатися із титульної сторінки, змісту роботи, вступу, основної частини, висновків. Використані джерела (не менше 4–5) оформити у списку використаної літератури в алфавітному порядку мовою оригіналу з усіма вихідними даними. Наприкінці роботи необхідно зазначити дату виконання й поставити підпис.

Після перевірки викладачем контрольної роботи й одержання позитивної оцінки студента допускають до заліку.

ЗАВДАННЯ:

1. Напишіть правила, коли ставиться тире між підметом і присудком. Знайдіть і випишіть приклади з газети (на кожне правило – по два речення). Підкресліть підмети та присудки.

2. Подайте класифікацію односкладних речень. Доберіть із газетних публікацій по 3 речення на кожен різновид односкладних речень (зазначайте, який це різновид).

3. Напишіть конспект про однорідні члени речення. Випишіть із публіцистичного (художнього) тексту по три речення з однорідними членами речення (підметами, присудками, означеннями, додатками, обставинами), підкресліть, поясніть засоби зв'язку їх у реченні та розділові знаки.

4. Напишіть конспект про відокремлені члени речення. Випишіть із публіцистичного (художнього) тексту по три речення на відокремлені означення, додатки і обставини. Підкресліть, вкажіть на засоби їх зв'язку, умови відокремлення та засоби їх вираження; поясніть розділові знаки при відокремленні (напишіть правила).

5. Розкрийте поняття синтаксичних норм використання дієприкметникових зворотів. Пунктуація при дієприкметникових зворотах.

6. Розкрийте поняття синтаксичних норм використання дієприслівникових зворотів. Пунктуація при дієприслівникових зворотах.

7. Випишіть із публіцистичного (художнього) тексту по три речення із вставними словами, словосполученнями і реченнями. Підкресліть однією лінією вставні та вставлені конструкції. Поясніть їх значення, засоби вираження, пунктуацію (правила).

8. Випишіть із художнього твору 5 речень зі звертанням. Обведіть олівцем звертання, визначте способи їх вираження та функцію, яку вони виконують в реченні; поясніть розділові знаки (правила). Пригадайте особливу форму звертань (напишіть коротко про формотворення іменників у кличному відмінку).

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

1. Предмет синтаксису.
2. Синтаксис. Речення і судження. Предикативність.
3. Словосполучення, його функції і типи.
4. Спільне та відмінне в керуванні в російській і українській мовах.
5. Речення: визначення, головні ознаки.
6. Модальні типи речень.
7. Головні члени речення. Складні випадки та помилки при узгодженні підмета і присудка. Тире між підметом і присудком.
8. Другорядні члени речення.
9. Означення в структурі простого речення. Види означень.
10. Додаток, його різновиди.
11. Обставина. Різновиди обставини.
12. Односкладні речення. Типи односкладних речень.
13. Порядок слів у реченні. Використання інверсії в мові ЗМІ.
14. Неповні та еліптичні речення.
15. Тенденції до поширення в мові ЗМК сегментації та парцеляції.
16. Однорідні члени речення. Розділові знаки, сполучники при них.
17. Звертання. Розділові знаки.
18. Вставні і вставлені конструкції.
19. Відокремлені члени речення: означення, прикладки; додатки; обставини.
20. Відокремлені члени речення: означення, виражене дієприкметниковим зворотом.
21. Відокремлені члени речення: обставина, виражена дієприслівниковим зворотом.
22. Розділові знаки при вигуках.
23. Типи заголовків та їхні функції у текстах ЗМІ.
24. Лід: визначення, вимоги до написання.
25. Пунктуація простого ускладненого речення.

4 СЕМЕСТР

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань <u>06 – «Журналістика»</u> (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>061 «Журналістика»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Загальна кількість годин -90		Семестр	
		4-й	4-й
		Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	6 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		28 год.	60 год.
		Індивідуальні завдання:	
		20 год.	
		Вид контролю: <i>екзамен</i>	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 47% до 53%

для заочної форми навчання – 7% до 93%

**Розподіл навчального часу для студентів
денного відділення (у 4 семестрі):**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				Загальна кількість годин
	лекц.	практич.	індивід. робота	самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Поняття про складне речення					
Тема 1-2. Складне речення. Складносурядне речення	2	4	3	5	
Тема 3-4. Складнопідрядне речення	2	4	3	5	
Тема 5-6. Безсполучникове складне речення	2	4	4	4	
Контрольна робота		2			
Змістовий модуль 2. Структура складного речення. Пунктуація					
Тема 8-9. Складне речення з різними типами зв'язку	4	4	3	5	
Тема 10-11. Конструкції з чужим мовленням	2	4	3	5	
Тема 12-13. Період. Складне синтаксичне ціле. Повторення вивченого (практичні вправи та завдання)	2	4	4	4	
Модульна семестрова контрольна робота		2			
Разом	14	28	20	28	90

**Розподіл навчального часу для студентів
заочного відділення (у 4 семестрі):**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				Загальна кількість годин
	лекц.	практич.	індивід. робота	самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Поняття про складне речення					
Тема 1-2. Складне речення. Складносурядне речення	1	1	3	10	
Тема 3-4. Складнопідрядне речення	1	1	3	10	
Тема 5-7. Безсполучникове складне речення		1	4	10	
Змістовий модуль 2. Структура складного речення. Пунктуація					
Тема 8-9. Складне речення з різними типами зв'язку	1	1	3	10	
Тема 10-11. Конструкції з чужим мовленням		1	3	10	
Тема 12-14. Період. Складне синтаксичне ціле. Повторення вивченого (практичні вправи та завдання)	1	1	4	10	
Разом	4	6	20	60	90

**ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
II КУРС, 4 СЕМЕСТР
(денне відділення)**

**Змістовий модуль 1.
Поняття про складне речення**

Практичне заняття № 1-2

Тема: Складне речення. Складносурядне речення

План

1. Поняття про складне речення. Ознаки складного речення.
2. Засоби зв'язку частин складного речення:
  - а) інтонація й сполучники (сполучні слова);
  - б) інтонація.
3. Типи складних речень за способом зв'язку їх частин (сполучникові й безсполучникові).
4. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення.
5. Загальні відомості про складносурядне речення (ССР). Сполучники у складносурядному реченні.
6. Загальні відомості про складносурядне речення. Сполучники у складносурядному реченні.
7. Сміслові зв'язки між частинами складносурядного речення.
8. Складносурядні речення з єднальними сполучниками.
9. Складносурядні речення з протиставними сполучниками.
10. Складносурядні речення з розділовими сполучниками.

II. Розділові знаки у складносурядних реченнях.

виконайте завдання:

1. Підготувати (письмово, у зошиті) доповідь “Особливості використання неповних речень у ЗМГ”.
2. у зошиті – **Впр.277** (Ющук І.П. Практикум з правопису української мови)
3. Написати документ (А4): Заява (написати, оформивши за вимогами): від *Вашого імені* прохання *щодо прийняття на роботу* (в будь-яку організацію, фірму тощо).
4. Автобіографія (написати, оформивши за вимогами): пишiть про себе.

Практичне заняття № 3-4

Тема: Складнопірядне речення

План

1. Загальне поняття про складнопірядні речення (СПР).
2. Будова складнопірядного речення. Головна і пірядна частини.
3. Сполучники пірядності і сполучні слова як засоби зв'язку у складнопірядному реченні. Відносні (вказівні) слова.
Розділові знаки у СПР.
4. Види складнопірядних речень: складнопірядні означальні речення, складнопірядні з'ясувальні речення, складнопірядні обставинні речення.
5. Складнопірядні речення з кількома пірядними частинами:
  - а) СПР з послідовною пірядністю;
  - б) СПР з однорідною пірядністю;
  - в) СПР з неоднорідною пірядністю.

виконайте завдання:

1. Характеристика (написати, оформивши за вимогами): пишіть про студента-випускника (це Ви) від імені декана факультету.
2. Резюме (написати, оформивши за вимогами): пишіть про себе.
3. у зошиті – **Впр.278** – **III частина** (*Ющук* І.П. Практикум з правопису...).

Практичне заняття № 5-6

Тема: Безсполучникове складне речення

План

1. Поняття про безсполучникове складне речення.
2. Безсполучникові складні речення з однотипними частинами.
3. Безсполучникові складні речення з різнотипними частинами.
4. **Розділові знаки** в безсполучникових складних реченнях
5. Особливості функціонування безсполучникових складних речень.

виконайте завдання:

1. у зошиті – **Впр.282** (Ющук І.П. Практикум з правопису...)
2. Доручення (написати, оформивши за вимогами): Ви доручаєте отримати будь-що (гроші, бандероль і т.д.) своїй матері (батьку, сестрі, братові).
3. Пояснювальна записка (написати, оформивши за вимогами): пояснюєте декану факультету від свого імені, чому не з'явилися на пари у вівторок.

Практичне заняття № 7

Контрольна робота

Практичне заняття № 8-9

Тема: Складне речення з різними типами зв'язку

План

1. Поняття про багатокомпонентні складні речення змішаного типу.
2. Складні речення з сурядністю і підрядністю.
3. Складні речення з сурядністю і однорідною та неоднорідною супідрядністю.
4. Складні речення з сурядним і безсполучниковим зв'язком.
5. Складні речення з підрядним і безсполучниковим зв'язком.
6. Складні речення з сурядним, підрядним і безсполучниковим зв'язком.
7. **Розділові знаки у складних реченнях змішаного типу.**

виконайте завдання:

1. **Написати** твір “Подорож до моря” (або “Вояж до зимових Карпат”, або – можете обрати свій варіант мандрівки), використовуючи складні багатокомпонентні речення з **різними типами зв'язку**. *Позначити* ці речення в своєму тексті!
2. Запрошення (написати, оформивши за вимогами): на день народження, на виставу, концерт тощо; обов'язково звертайтеся по імені до того, кого запрошуєте.
3. Витяг із протоколу (написати, оформивши за вимогами): засідання студ. ради Вашого факультету – обговорення (і ухвалення) будь-якого питання (на Ваш розсуд).

Практичне заняття № 10-11

Тема: Конструкції з чужим мовленням

План

1. Поняття про пряму і непряму мову.
2. Способи передачі чужої мови: пряма мова; непряма мова; невласне пряма мова; діалог, полілог; цитата.
3. Заміна прямої мови непрямою. Заміна підрядних обставинних речень дієприслівниковими зворотами.
4. Вільна пряма мова в журналістських текстах.
5. Літературні цитати і ремінісценції на газетних шпальтах.
6. Інтонація і розділові знаки при прямій мові.

виконайте завдання:

1. у зошиті – **Конспект** §124-126 (*Ющук І.П. Практикум з правопису..*)
2. у зошиті – **Впр.286, 287** (*Ющук І.П. Практикум з правопису ...*)
3. **Написати** розширену замітку, присвячену прес-конференції (тематика прес-конференції довільна). Використати в тексті **різні** способи передачі чужої мови (***підкреслити*** їх).

Практичне заняття № 12-13

Тема: Період. Складне синтаксичне ціле

План

1. Поняття про період. Особливості будови.
2. Види періодів.
3. Інтонаційне оформлення та особливості пунктуації.
4. Поняття про складне синтаксичне ціле.
5. Засоби зв'язку між компонентами ССЦ.
6. Структурні типи ССЦ.

виконайте завдання:

Виконати **одне** завдання на вибір (**паспортизація – обов'язкова!!!**) **на окремих аркушах**:

1. Виписати з художніх творів (або з газет) 2-3 періоди.
2. Виписати з будь-якого тексту декілька речень, які складають певний блок – ССЦ.
3. Виписати з художнього твору (або з газети) речення з 20 і більше частинами.

Підготуватися до контрольної роботи!!!

Практичне заняття № 14
Модульна семестрова контрольна робота

теоретичні відомості

**СМИСЛОВІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ ПРОСТИМИ РЕЧЕННЯМИ В
 СКЛАДНОСУРЯДНОМУ**

Смислові відношення між частинами складносурядного речення залежать як від семантики тексту, так і від сполучників.

- Складносурядні речення з **єднальними** сполучниками можуть передавати: одночасність подій, причиново-наслідкову залежність між подіями, послідовність подій.

Наприклад:

- 1) Починався день, і вітер гнав по небу хмари. (О.Копиленко).
(одночасність подій)
- 2) Пройшла гроза, і ніч промчала, і знову день шумить кругом.
 (В.Сосюра).
(послідовність подій)
- 3) Тебе нема, і дні – як ночі, і сад хитається в журбі.
 (В.Сосюра).
(причиново-наслідкова залежність)

- Складносурядні речення з **протиставними** сполучниками можуть передавати протиставлення та зіставлення явищ.

Наприклад:

- 1) Вітру на морі не було, проте клекотав сильний прибій. (М.Грубляні).
(протиставлення явищ)
  - 2) І потечуть веселі ріки, а озера кругом гаями поростуть, веселим птаством оживуть. (Т.Шевченко)
(зіставлення явищ)
- Складносурядні речення з **розділовими** сполучниками можуть передавати чергування явищ, взаємовиключення явищ.

Наприклад:

- 1) То вітерець дихне, то коник в житі засюрчить... (Л.Глібов).
(*чергування явищ*)
- 2) Або не сокіл я, або спалила мені неволя крила. (Леся Українка).
(*взаємовиключення явищ*)

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ МІЖ ПРОСТИМИ РЕЧЕННЯМИ В СКЛАДНОСУРЯДНОМУ

Здебільшого прості речення як частини складносурядних з'єднані сполучниками сурядності, **розділяються комами**. Але між частинами складносурядного речення можуть ставитися й інші розділові знаки (крапка з комою, тире).

Крапка з комою ставиться між частинами складносурядного речення, з'єднаними сполучниками **а, але, проте, все ж, однак** (зрідка – сполучниками **і, та**), якщо вони дуже поширені, або мають всередині розділові знаки, або далекі за змістом. *З неба, як розтоплене золото, летється на землю блискучий світ сонця; на ланах грає сонячна хвиля...* (Панас Мирний).

Тире ставиться між частинами складносурядного речення, з'єднаними сполучниками **і (й), та** (в значенні **і**), **й, а**, якщо вони виражають швидко чи несподівану зміну подій або різке протиставлення. *Доц пройшов – і Київ зеленіє* (М.Рильський).

КОМА НЕ СТАВИТЬСЯ:

1. Між частинами складносурядного речення, з'єднаними неповторюваними сполучниками **і, та** (в значенні – **і**), **чи, або**, якщо вони мають с п і л ь н и й д р у г о р я д н и й ч л е н.

Наприклад:

По степовій дорозі зрідка пробігали вантажні машини й смугами зривалася тилука.

Тільки коники скорчаться та перепел іноді підпадьомкне.

2. Між частинами складносурядного речення – двома питальними, спонукальними, називними та безособовими реченнями, з'єднаними сполучником **і**.

Наприклад:

О котрій годині прибуде до Кисва поїзд і хто нас зустрінє?

Хай навколо вирує життя і утвердиться мир на землі!

Було затишно і пахло смолою.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Підготувати доповідь “Особливості використання складних речень у публіцистиці” (або на тему “Особливості використання складних речень у ЗМІ”) (*доповідь*)

Л-ра:

1. Особливості мови і стилю ЗМІ: Посібник. – К., 1983.
2. Український правопис. – К., 1993, 1995.

2. Виписати з газети (або журналу) по два-три речення на кожен різновид складного сполучникового речення, а саме: 1. ССР з єднальними сполучниками. 2. ССР з протиставними сполучниками. 3. ССР з розділовими сполучниками. 4. СПР означальні. 5. СПР з’ясувальні. 6. СПР обставинні (*нотатки*)

Л-ра:

1. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української мови. – К.: Либідь, 1995. – 312 с.
2. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я.Плющ. – К.: Вища школа, 2005. – 430 с.

3. Написати замітку, присвячену прес-конференції (тематика прес-конференції довільна). Використати в тексті різні способи передачі чужої мови (підкреслити їх) (*замітка*)

Л-ра:

1. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. – К., 2001.
2. Сербенська О., Волощак М. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем. – К., 2001.

4. Виписати з газети по два-три реч. на кожен різновид безсполучникового речення, а саме: 1. БСР з однотипними частинами: 1.1. одночасність подій; 1.2. послі довш. подій. 2. БСР з різнотипними част.: 2.1. БСР – часові; 2.2. БСР – причинові; 2.3. БСР – умовні; 2.4. БСР – наслідкові; 2.5. БСР – порівняльні. (*нотатки*)

Л-ра:

1. Українська мова: Практикум: Навч. пос. / О.М. Пазяк та ін. - К., 2000.
2. Ющук І.П. Практикум з правопису укр мови. – К.: Освіта, 2000. – 254 с.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Вказівки до виконання контрольної роботи

Відповідно до навчального плану студенти виконують контрольну роботу.

Контрольна робота має бути викладена грамотно і логічно, технічно правильно оформлена, надрукована. Під час виконання роботи необхідно використовувати джерела, наведені в навчальній програмі й рекомендовані на лекціях, а також підручники та методичні посібники, що відповідають темі роботи.

Обсяг контрольної роботи не має перевищувати 20 сторінок формату А4. Контрольна робота повинна складатися із титульної сторінки, змісту роботи, вступу, основної частини, висновків. Використані джерела (не менше 4–5) оформити у списку використаної літератури в алфавітному порядку мовою оригіналу з усіма вихідними даними. Наприкінці роботи необхідно зазначити дату виконання й поставити підпис.

Після перевірки викладачем контрольної роботи й одержання позитивної оцінки студента допускають до заліку.

ЗАВДАННЯ:

1. Доберіть із газетних публікацій по 3 речення на кожен різновид складносурядних речень (ССР з єднальними сполучниками, ССР з протиставними сполучниками, ССР з розділовими сполучниками).

Підкресліть граматичні основи! Поясніть розділові знаки!

2. Випишіть із публіцистичного (художнього) тексту приклади на кожен різновид складнопідрядних речень (СПР означальні – три речення; СПР з'ясувальні – три речення; СПР обставинні – вісім речень – на кожен тип обставини часу, місяця... тощо), **зазначте**, де головна частина, а де – залежна; **підкресліть** граматичні основи, **поясніть** засоби зв'язку в реченні та розділові знаки. **Намалюйте** схему речення. **Поясніть розділові знаки!**

3. Випишіть із публіцистичного (художнього) тексту по три речення на кожен різновид складнопідрядних речень з кількома підрядними: СПР з послідовною підрядністю, СПР з однорідною підрядністю, СПР з неоднорідною підрядністю. **Зазначте**, де головна частина, а де – залежна; **підкресліть** граматичні основи, **поясніть**

засоби зв'язку в реченні та розділові знаки. **Намалюйте схему речення. Поясніть розділові знаки!**

4. Випишіть із публіцистичного (художнього) тексту по три речення на кожен різновид безсполучникових речень: БСР з однотипними частинами; БСР з різнотипними частинами. **Підкресліть** граматичні основи, **поясніть** засоби зв'язку в реченні та розділові знаки. **Напишіть коротку доповідь** на тему «Розділові знаки у безсполучникових реченнях» (стисло і чітко).

5. Напишіть коротку доповідь на тему «Розділові знаки у багатокомпонентних складних реченнях змішаного типу» (стисло і чітко). Наведіть приклади багатокомпонентних речень.

6. Напишіть доповідь на одну з поданих тем:

а) «Вільна пряма мова в журналістських текстах»;

б) «Літературні цитати і ремінісценції на газетних шпальтах»;

в) «Інтонія і розділові знаки при прямій мові».

7. Напишіть рецензію на прочитану сучасну українську книгу, використовуючи різні типи складних речень.

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

1. Предмет синтаксису.
2. Синтаксис. Речення і судження. Предикативність.
3. Словосполучення, його функції і типи.
4. Спільне та відмінне в керуванні в російській і українській мовах.
5. Модальні типи речень.
6. Головні члени речення. Складні випадки та помилки при узгодженні предмета і присудка.
7. Другорядні члени речення.
8. Односкладні речення.
9. Порядок слів у реченні.
10. Неповні та еліптичні речення.
11. Тенденції до поширення в мові ЗМК сегментації та парцеляції.
12. Однорідні члени речення. Розділові знаки, сполучники при них.
13. Звертання. Розділові знаки.
14. Вставні і вставлені конструкції.
15. Відокремлені члени речення: означення, прикладки; додатки; обставини.
16. Розділові знаки при вигуках.
17. Складне речення: загальна характеристика.
18. Складносурядні речення.
19. Засоби поєднання предикативних частин.
20. Складнопідрядні речення, їх типи.
21. Заміна підрядних обставинних речень дієприслівниковими зворотами.
22. Безсполучникові складні речення.
23. Пунктуація.
24. Складні синтаксичні конструкції.
25. Період і його використання в публіцистиці.
26. Надфразна єдність.
27. Помилки у використанні складних речень.
28. Способи передачі чужої мови: пряма мова; непряма мова; невласне пряма мова; діалог, полілог; цитата.
29. Вільна пряма мова в журналістських текстах.
30. Літературні цитати і ремінісценції на газетних шпальтах.
31. Пунктуація. Принципи української пунктуації.
32. Система розділових знаків.
33. Основні поняття поетичного синтаксису.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ОРФОГРАФІЯ

1. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
  - А Пол..ща, львівс..кий, низ..кий, мен..ше
  - Б тернопіл..ський, ніч..ка, дяд..ко, бат..ко
  - В вуз..кий, б'єт..ся, бад..орість, нян..чин
  - Г біл..ше, Гуцул..щина, київс..кий, піс..ня
  - Д л..отчик, Уман..щина, їдал..ня, взірєц..
2. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
  - А волен..ці, навчаєт..ся, камін..чик
  - Б карпат..ський, слиз..кий, матусен..ці
  - В ошукан..ство, сяд..те, мадярс..кий
  - Г колодяз..ний, лікарєн.., азовс..кий
  - Д винос..те, поділ..ський, заволз..кий
3. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
  - А щиріс..ть, дитин..ці, війс..ковий
  - Б піднос..ся, виріз..блений, людс..кість
  - В розріс..ся, слов'янс..кий, брин..чати
  - Г кам'янобрід..ський, яблун..ці, кин..те
  - Д ковал..ський, товарис..кий, кишен..ці
4. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
  - А нян..чин, рибон..ці, кружал..це
  - Б іран..ський, сторонон..ці, мудреєц..
  - В промін..ці, чотир..ох, Вас..ці
  - Г облич.., з'ясуєт..ся, друкарєн..
  - Д тюр..ма, цвірін..кати, годит..ся
5. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
  - А громадян..ство, нян..чити, вишен..ці
  - Б піт..ма, хваєт..куватий, зган..бити
  - В гордіс..ть, консул..ський, річен..ці
  - Г корін..чик, виход..те, купал..ський
  - Д русал..чин, погод..ся, лял..чин
6. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
  - А відчуваєт..ся, черешєн..ці, Хар..ків
  - Б ріє..блений, близ..кість, він..чати
  - В жен..шень, тридєят.., пот..мяніти
  - Г рибон..ці, Гор..кий, тайван..ський
  - Д трипіл..ський, турец..кий, хатин..ці

7. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

- А радомишл..ський, утр..ох, помешкан..,
- Б свій..кий, зозул..ці, сторонон..ці
- В таріл..ці, хорол..ський, урал..ський
- Г лл..ється, весіл.., ірпін..ський
- Д сяд..те, в'яз..кість, пот..марений

8. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

- А голубон..ці, стіл..чик, злаз..те
- Б кін..цівка, крад..кома, чист..те
- В сіл..ський, наріж..те, дивац..кий
- Г молот..ба, глян..те, п'ятдесят..
- Д різ..кість, слиз..кий, шкатул..ці

9. М'який знак на місці пропуску НЕ ТРЕБА писати в усіх словах рядка

- А Тет..яна, календар.., громадян..ський
- Б трудівниц.., передач.., Вернад..ський
- В Гдан..ськ, поділ..ський, карбован..цем
- Г барабан..щик, ковал..ський, колис..ці
- Д Коцюбин..ський, голівон..ці, долини..ці

10. М'який знак на місці пропуску НЕ ТРЕБА писати в усіх словах рядка

- А шануєш.., пан..щина, глянец..
- Б колос..ся, любов.., памороз..
- В міц.., жовч.., астрахан..ський
- Г сип..те, тон..ший, корис..тю
- Д пол..ський, мрієш.., пас..мо

11. М'який знак на місці пропуску НЕ ТРЕБА писати в усіх словах рядка

- А безсил..ля, постав..те, борот..бист
- Б сімдесят.., колодяз..ник, кобзар..
- В мистец..кі, північ.., майбут..не
- Г ниточ..ці, повіл..но, славет..ність
- Д порад..те, склепін..частий, Сибір..

12. М'який знак на місці пропуску НЕ ТРЕБА писати в усіх словах рядка

- А Ул..яна, промін..чик, тварин..ці
- Б бояз..кий, ковз..кий, різ..бяр
- В Луган..щина, угорс..кий, мас..ці
- Г млин..ці, галуз..ці, брин..чати
- Д чотир..ма, brun..ці, стежин..ці

13. М'який знак на місці пропуску НЕ ТРЕБА писати в усіх словах рядка

- А жмен..ці, стеблин..ці, ялинон..ці
- Б мен..ший, біл..ший, павутин..ці
- В матін..чин, волин..ський, їдал..ня
- Г селян..ський, п'ят..сот, чотир..ма
- Д людс..кість, ремін..чик, мас..ці

14. М'який знак на місці пропуску НЕ ТРЕБА писати в усіх словах рядка

- А бояз..кий, ковз..кий, близ..кий
- Б голубон..ці, лозин..ці, оболон..ці
- В перелл..ється, весіл..ля, фотоател..е
- Г громадян..ський, т..мянний, млин..ці
- Д велетен..ський, Рівнен..щина, гіс..ть

15. М'який знак на місці пропуску НЕ ТРЕБА писати в усіх словах рядка

- А рибал..ство, селян..ство, люд..ство
- Б лл..яний, сімферопол..ський, пан..ство
- В волин..ський, прип'ят..ський, цар..ський
- Г португал..ський, перевір..те, в'яз..кість
- Д запоріз..кий, шіст..десять, скатерт..ю

16. М'який знак на місці пропуску НЕ ТРЕБА писати в усіх словах рядка

- А перелаз..мо, змагаєш..ся, насип..те
- Б кубан..ський, дзелен..кати, розкіш..
- В секретар.., солдат..ський, переріж..
- Г красун..чик, дерз..кий, вільніс..ть
- Д волос..кий, дев'ят..сот, ослін..чик

17. Прочитайте фрагмент тексту. Визначте, де треба вставити м'який знак.

Хто не любить(1) книжок? А давно колис(2) на с(3)віті не було книжок, бо люди не вмiли їх робити. «Сторінками» найперших книг були каменi, вояц(4)кi щити, с(5)тiни печер. На ц(6)ому писали, бо не було паперу. Пiз(7)нiше люди писали на глини, та хiба на глиняних сторiнках-цеглинках багато напишеш(8)?

М'який знак треба писати на місці всіх цифр рядка

А 1,2,3,4   Б 1,2,4,6   В 2,4,6,7   Г 2,4,5,6   Д 1,4,6,8

18. Прочитайте фрагмент поезії. Визначте, де треба вставити м'який знак.

Я запитую в себе, питаю у вас, у людей, Я питаю в книжок, роззираюс(1) на кожній сторiн(2)цi: Де той рiк, де той мiсяц(3) У той проклятий тижден(4) i ден(5), Коли ми, україн(б)цi, забули, що ми — україн(б)цi? I що є в нас душа, повна власних чеснот i щедрот, I що є у нас дума, яка ще од Байди нам в(7)ється, I що ми на Вкраїні — таки україн(8)с(9)кий народ, А не просто населен(10)ня, як це у звiтах даєт(11)ся.

М'який знак треба писати на місці всіх цифр рядка

А 1,2,3,4,5,8   Б 1,3,4,5,9,11   В 1,3,4,5,6,8
Г 2,5,6,7,10,11   Д 3,4,5,8, 10, 11

19. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А с..орбати, ма..олiка, кост..ол, Пот..омкiн
Б сьогондi, в..окати, т..охкати, давночеський
В сл..оза, корол..ок, дистил..ований, Мурав..ов
Г мальовничий, бо..овище, ксьондз, гал..орка
Д кл..ош, бад..орiсть, внахл..ост, нiгт..овий

20. Лiтеру **й** на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А Вороб..ов, миль..он, ..ордан, маль..овничий
Б зна..омий, медаль..он, чотир..ох, ..огурт
В Журавль..ов, ра..онний, ма..орiти, га..овий
Г во..овничий, ..осипович, ки..ок, кра..овий
Д баталь..он, ль..одовиковий, па..ок, оши..ок

Апостроф. Подвоєння

1. Апостроф треба писати в усіх словах рядка
  - А ум..ятина, знічев..я, Харків..янин
  - Б мр..яка, міжз'їздівський, реп..ях
  - В кам..яний, м..ясниці, горохв..яний
  - Г сум..яття, недокрів..я, р..ябенький
  - Д дит..ясла, пів..аркуша, розп..яття
2. Апостроф треба писати в усіх словах рядка
  - А В..ячеслав, Св..ятослав, Валер..ян
  - Б в..йокати, Лук..янівка, напім..який
  - В пів..ями, без..ініціативний, п..явка
  - Г пред..явник, пів..Європи, пів..яйця
  - Д бур..янець, без..язикий, об..ємний
3. Апостроф треба писати в усіх словах рядка
  - А Примор..я, подвір..я, пор..ядок
  - Б в..юнитись, зап..ястний, арф..яр
  - В Р..єпін, прем..єр, солом..яний
  - Г кар..єра, трав..яний, кр..якати
  - Д багр..яний, пів..єпархії, бар..єр
4. Апостроф треба писати в усіх словах рядка
  - А мор..як, поголів..я, полум..яний
  - Б подзв..якувати, п..яльця, верф..ю
  - В краков..як, міл..ярд, об'їздити
  - Г міжгір..я, голуб..я, зв..язковий
  - Д кожум..яка, безриб..я, кур..ява
5. Апостроф треба писати в усіх словах рядка
  - А хом..ячисько, кур..йоз, надвечір..я
  - Б в..язи, св..ятилище, сухом..ятка
  - В бур..ячиння, крем..яний, прив..ялий
  - Г вітр..як, в..єтнамець, стерв..ятник
  - Д Стеф..юк, Лук..янчук, Солов..яненко
6. Апостроф треба писати в усіх словах рядка
  - А темр..ява, валер..янка, Прип..ять
  - Б пан..американський, в..язка, б..є
  - В роз..ївся, хлоп..ятко, пів..ящика
  - Г дріб..язковий, гр..ядка, любов..ю
  - Д тр..юк, переджнив..яний, узгір..я

7. Апостроф треба писати в усіх словах рядка

- А різнотрав..я, пуп..янок, луб..яний
- Б дез..активація, гороб..ята, кров..ю
- В безправ..я, без..іменний, п..янкий
- Г череп..я, обр..ядовість, зіп..ястись
- Д пр..янощі, в..ялити, без..ядерний

8. Апостроф треба писати в усіх словах рядка

- А зав..язка, під..язиковий, бур..я
- Б потьм..янілий, м..яч, тім..яний
- В від..ємний, заозер..я, під..ярок
- Г роз..юшити, в..юн, гр..юкати
- Д кип..ятити, гар..ячий, пам..ять

9. У формі орудного відмінка буде відбуватися подвоєння літер в обох іменниках рядка

- А сіножать, Січ
- Б папороть, фальш
- В безліч, мудрість
- Г ясність, паморозь
- Д міль, кіновар

10. У формі орудного відмінка буде відбуватися подвоєння літер в обох іменниках рядка

- А височінь, жовч
- Б матір, блакить
- В заполоч, віддаль
- Г мідь, пригорщ
- Д печаль, скатерть

11. У формі орудного відмінка буде відбуватися подвоєння літер в обох іменниках рядка

- А гордість, грань
- Б деталь, верф
- В зелень, гуаш
- Г медаль, Керч
- Д поміч, повість

12. У формі родового відмінка множини НЕ подвоюються літери в обох іменниках усіх рядків, ОКРІМ

- А протирич..я, узбіч..я
- Б запитан..я, умін..я
- В обійст..я, перехрест..я
- Г коливан..я, відкрит..я
- Д страждан..я, латат..я

13. Подвоєні літери треба писати в усіх словах рядка

- А гі(л/лл)я(ч/ч)я, ві(д/дд)зьобати, бездо(н/нн)ий
- Б за(в/вв)ишки, тря(с/сс)я, розлуче(н/нн)ий
- В соколи(н/нн)ий, ро(з/зз)олочений, воста(н/нн)є
- Г (в/вв)імкнути, навма(н/нн)я, вівся(н/нн)ий
- Д огне(н/нн)ий, обітова(н/нн)ий, страше(н/нн)ий

14. Подвоєні літери треба писати в усіх словах рядка

- А орли(н/нн)ий, бе(з/зз)вучний, на(в/вв)ипередки
- Б спі(в/вв)ітчизник, пі(в/вв)іку, греча(н/нн)ий
- В оста(н/нн)ій, непоміче(н/нн)ість, навма(н/нн)я
- Г смі(т/тт)єпереробний, ві(д/дд)іл, да(н/нн)ий
- Д божестве(н/нн)ий, прони(с/сс)я, ві(д/дд)алік

15. Літеру е треба писати на місці крапок у всіх словах рядка

- А пр..старий, пр..багато, пр..кінцевий
- Б пр..білений, пр..чудовий, пр..довгий
- В пр..великий, пр..непорочний, пр..стол
- Г пр..велебний, пр..дорожній, пр..тихий
- Д пр..важкий, пр..крашений, пр..поганий

16. Літеру е треба писати на місці крапок у всіх словах рядка

- А пр..бережний, пр..щедрий, пр..вражий
- Б пр..голубити, пр..завзятий, пр..кумедний
- В пр..вільний, пр..земкуватий, пр..святий
- Г пр..важливий, пр..жалібний, пр..гноблення
- Д пр..освященний, пр..мудрість, пр..чудовий

13. Літеру е на місці крапок треба писати в усіх словах рядка

- А пер..дбачати, пр..дтеча, пр..старкуватий
- Б пр...гарячий, пр..непорочний, пр..міцно
- В пр...міський, пр..дивно, пр..хорошений
- Г пр..пізнитися, пр..широкий, пер..тинати
- Д пр..мерзлий, пер..хрестя, пер..крутити

14. Літеру **е** на місці крапок треба писати в усіх словах рядка
 А пр..темний, пр..стольний, пр..смакувати
 Б пр..густий, пр..освящений, пр..темнілий
 В пр..славний, пр..смачний, пер..можений
 Г пр..краси, пр..надійний, пр..сумирний
 Д пр..гнічений, пер..братися, пр..бідний
15. Літеру **и** на місці крапок треба писати в усіх словах рядка
 А пр..в'ялий, пр..добритися, пр..землити
 Б пр..спокійний, пр..мерзнути, пр..бічник
 В пр..горілий, пр..зирливий, пр..думаний
 Г пр..вітність, пр..чорнілий, пр..завзятий
 Д пр..жорстоко, пр..блуда, пр..кидатися
16. Літеру **и** на місці крапок треба писати в усіх словах рядка
 А пр..года, пр..мудрість, пр..дніпровський
 Б пр..холений, пр..холодкий, пр..бережний
 В пр..несений, пр..вокзальний, пр..д'явник
 Г пр..азовський, пр..нишклий, пр..чудесний
 Д пр..крашений, пр..долинний, пр..писати
17. Літеру **и** треба писати на місці крапок у всіх словах рядка
 А пр..мружити, пр..гірклий, пр..боркати
 Б пр..ходити, пр..єднати, пр..зирливий
 В пр..д'явити, пр..більшений, пр..тихий
 Г пр..будова, пр..кордонний, пр..звище
 Д пр..подобний, пр..шитий, пр..хпівувати
18. Літеру **и** треба писати на місці крапок у всіх словах рядка
 А пр..жовкати, пр..міський, пр..мужній
 Б пр..марнілий, пр..купити, пр..мокрый
 В пр..морожений, пр..хідати, пр..грубий
 Г пр..вабити, пр..голомшити, пр..бутки
 Д пр..хоромити, пр..власнити, преблагий
19. Апостроф на місці пропуску треба писати в усіх варіантах, ОКРІМ
 А Не розіб..єш горіха, то не з..їси й зернятка.
 Б Хата без рушників – що сім..я без дітей.
 В На чужім подвір..ї і мухи б..ють.
 Г Череп..я довше живе, ніж цілий глек.
 Д То сніг, то завір..юха, бо зима коло вуха.

Велика літера

1. З великої літери треба писати лише перше слово у власній назві
  - А Р(р)іздвяні С(с)вята
  - Б З(з)апорозька С(с)іч
  - В В(в)ерховна Р(р)ада
  - Г О(о)рганізація О(о)б'єднаних Н(н)ацій
  - Д Є(є)вропейський С(с)оюз

2. З великої літери треба писати лише перше слово у власній назві
  - А Б(б)абин Я(я)р
  - Б К(к)нязівство М(м)онако
  - В Д(д)он К(к)іхот
  - Г Ч(ч)умацький Ш(ш)лях
  - Д А(а)ндріївський У(у)звіз

3. З великої літери треба писати лише перше слово у власній назві
  - А К(к)абінет М(м)іністрів
  - Б К(к)ривий Р(р)іг
  - В У(у)країнська Н(н)ародна Р(р)еспубліка
  - Г Т(т)овариство Ч(ч)ервоного Х(х)реста
  - Д М(м)іністерство Ю(ю)стиції

4. З великої літери треба писати лише перше слово у власній назві
  - А С(с)ин Б(б)ожий
  - Б С(с)вяте П(п)исьмо
  - В Д(д)іва М(м)арія
  - Г С(с)офійський С(с)обор
  - Д С(с)вятий Д(д)ух

5. З великої літери треба писати прикметник словосполучення
  - А Ш(ш)експірівські сонети
  - Б А(а)хіллесова п'ята
  - В С(с)имоненкова поезія
  - Г Б(б)альзаківський вік
  - Д І(і)удин поцілунок

6. З великої літери треба писати прикметник словосполучення
- А Ш(ш)евченківський стиль
  - Б Ш(ш)евченківська премія
  - В Ш(ш)евченківська земля
  - Г Ш(ш)евченківська тематика
  - Д Ш(ш)евченківська епоха
7. Власну назву треба брати в лапки в усіх рядках, ОКРІМ
- А цукерки Карпати
  - Б видавництво Свічадо
  - В урочище Нечимне
  - Г кінофільм Земля
  - Д товариство Просвіта
8. Власну назву треба брати в лапки в усіх рядках, ОКРІМ
- А священний Коран
  - Б зупинка Таврійський університет
  - В Шевченків Кобзар
  - Г опера Тарас Бульба
  - Д літак Мрія
9. У котрому рядку допущені помилки при написанні слів з великої букви?
- А Володимир Великий, народний артист, король
  - Б Чумацький шлях, Ахіллесова п'ята, Президент благодійного фонду
  - В Грінченків словник, Говерла, проспект Шевченка
  - Г епоха Відродження, курорти Півдня, Бабин Яр
  - Д академік НАН України, Стародавня Греція, товариство «Просвіта»
10. У котрому рядку допущені помилки при написанні слів з великої букви?
- А Мати Божа, Запорозька Січ, Полтавщина
  - Б Різдво, Нобелівська премія, Господь
  - В Києво-Печерська лавра, Пресвята Богородиця, Євангеліє
  - Г генеральний прокурор України, Кандидат наук, Професор
  - Д Верховна Рада України, Західна Європа, декан

МОРФОЛОГІЯ

1. У котрому рядку всі слова спільнокореневі?
  - А. Білий. Біле. Побілений.
  - Б. Вечір. Надвечір'я. Вечірній.
  - В. Вулиця. Вулицею. Вуличний.
2. У котрому рядку всі слова утворені суфікс. способом?
  - А. Сніговий. Уманський. Тракторний. Дерев'яний.
  - Б. Приморський. Береговий. Деревце. Зруб.
  - В. Об'єднання. Прибережний. Дитячий. Полісся.
3. У котрому рядку всі слова утворені префікс. способом?
  - А. Надзвуковий. Прислівник. Захід. Солом'яний.
  - Б. Нещастя. Ніхто. Надзвуковий. Розсадити.
  - В. Підліток. Юнацтво. Підроблений. Стажування.
4. У котрому рядку всі слова утворені преф.-суфікс. спос.?
  - А. Нарукавник. Підвіконник. Огризок.
  - Б. Перечитаний. Неголосний. Вишенька.
  - В. Відремонтувати. Переклад. Трикутник.
5. У котрому рядку всі слова утворені безсуфіксним спос.?
  - А. Клин. Закид. Підземний.
  - Б. Залетіти. Вихід. Підводний.
  - В. Випуск. Клич. Відмова
6. У котрому рядку всі слова не мають закінчень?
  - А. Денді. Аркуш. Кущ. Путь.
  - Б. Спідлоба. Жартуючи. Колібрі. Вночі.
  - В. Леді. Котел. Інженер. Ворота.
7. Визначити спосіб словотворення: *Крижина. Заклик. Підліток. Чорнослив. Переддень. Горицвіт. Доріженька. Міськрада. Зав'язь. ЗМІ. Провулок. Генерал-майор.*
8. Розібрати слова за будовою: *підкоряться, розглядаючи, меню, колиска, обезболювання, по-козацьки, хлібороб, будинок, нещадно, неробство, купе, колоситися, обраний, щиросердність, запитання, перехід, поруч, зеленавий, читання, листоноша, восени, висаджувати, літописання, мудрість, підневільний, водогінний, підказка, відродження, навіки, переносити.*

9. У якому рядку подано правильні форми клич. відм.?
 А. Сину. Батьку. Сестро. Друже.
 Б. Тату. Ігоре. Лікаре. Петро.
 В. Слухачу. Добродію. Товаришо. Дівчино.
10. У якому рядку подано правильні форми клич. відм.?
 А. Сине. Олеже. Вітре. Матусе.
 Б. Хлопче. Друзі. Козаче. Ірино.
 В. Ігоре. Яворе. Лікаре. Сонце.
11. У якому рядку подано правильні форми клич. відм.?
 А. Україно. Колего. Тарасе. Пані.
 Б. Любове. Вітре. Сине. Квітці.
 В. Професоре. Добродіє. Дніпре. Жінко.
12. У якому рядку подано правильні форми род. відм.?
 А. Піску. Тролейбусу. Діабета. Футляру.
 Б. Літра. Каналу. Університету. Вольта.
 В. Вітра. Четверга. Холода. Парижу.
13. У якому рядку подано правильні форми род. відм.?
 А. Доща. Вальса. Способу. Вовка.
 Б. Гектара. Народу. Дністра. Дону.
 В. Вівторка. Крима. Вишняка. Нежитя.
14. У якому рядку всі іменники чоловічого роду?
 А. Кюре. Мозоль. Какаду. Алібі.
 Б. Денді. Гіпюр. Степ. Караоке.
 В. Імпресарію. Кір. Сибір. Собака.
15. У якому рядку всі іменники жіночого роду?
 А. Туш. Стаття. Фудзіяма. Тбілісі.
 Б. ООН. Івасі. Міссісіпі. Путь.
 В. Людина. Купіль. Листоноша. Тюль.

16. Поставити у Кл. відмінку: *Катя, Катря, Ілля, Марина, Мотря, Олег, Дмитро, Сергій, Федір, Микола, Соломія, Любов, Наталя, Наталія, Ігор, Сидір, лікар, вчитель, друг, Дніпро.*

Андрій Валерійович, Галина Федорівна, Валерій Михайлович, Геннадій Микитович, Михайло Петрович, Володимир Олександрович, Олександр Григорович, Юрій Анатолійович, Ірина Василівна, Раїса Зіновіївна, Олена Борисівна, Тетяна Григорівна.

17. Визначити рід і відміну: *вечір, біль, собака, курча, слоненятко, плем'я, Карпати, портъє, Кіліманджаро, Суддя, путь, нежить, жури, ягня, ім'я, доня, Конго, малятко, Чернівці.*
18. Перекласти українською. Утворити чоловічі та жіночі імена по батькові: *Николай, Сергей, Андрей, Василий, Евгений, Богдан, Максим, Терентий, Олег, Фома, Анатолий, Алексей, Анатоль, Фёдор.*
19. У якому рядку всі прикметники якісні?
А. Кмітливий. Добрий. Яскравий. Дрібний.
Б. Духмяний. Заячий. Вечірній. Зимовий.
В. Широкий. Світлий. Книжковий. Денний.
20. У якому рядку всі прикметники відносні?
А. Новий будинок. Кисле молоко. Офіцерський загін.
Б. Ведмежа послуга. Літня спека. Сиве волосся.
В. Осінній день. Золотий перстень. Заяча шапка.
21. У якому рядку всі прикметники присвійні?
А. Сергіїв голос. Лебедина пісня. Водопровідний кран.
Б. Вишневе варення. Срібний голос. Дорога книжка.
В. Маріїна хустина. Невістчин голос. Батьків портрет.
22. У якому рядку подано правильні форми ступенів порівняння прикметників?
А. Найгустіший. Найбільш густіший. Самий густий.
Б. Солодший. Якнайкращий. Прудкіший.
В. Дорогіший. Дорогіший над усе. Більш дорогіший.
23. У якому рядку подано правильні форми ступенів порівняння прикметників?
А. Наймолодший. Найбільш величезніший. Самий гарний.
Б. Менш чистіший. Предобрий. Важчий.
В. Більш розважливий. Найсолодший. Найважчий.
24. У якому рядку подано правильні форми ступенів порівняння прикметників?
А. Якнайліпше. Менш свіжий. Найвищий.
Б. Самий свіжий. Найбільш свіжіший. Кисло-солодкіший.
В. Дуже короткий. Більш рішучий. Щонаймудріший.

25. Утворити всі можливі форми вищого та найвищого ступенів порівняння від прикметників (**якщо це можливо**): *вузький, премудрий, мертвий, низький, тонесенький, світло-зелений, легкий, босий, надчутливий, дорогий, білозубий, голий.*

26. Утворити присвійні прикметники чол. роду від поданих слів: *Ольга, школяр, Тарас, заць, Надія, Антон, Зоя, лікар, Марійка, Микола, лисиця, Сергій, свекруха, командир, Софія, Шевченко, птах, батько, матуся, невістка, дочка, Маруся, Вікторія, соловейко.*

27. Числа й скорочення запишіть словами, поставивши числівники в потрібному відмінку.

1. Найбільшим морем, що омиває Україну, є Чорне море, яке має площу близько 350 тис. км. Особливістю моря є зараженість його вод, починаючи з глибини 150-200 м, сірководнем.

2. Унаслідок виверження морського грязевого вулкану в Темрюцькій затоці Азовського моря в серпні 1988 р. на відстані 240 м від берега утворився острів площею близько 2700 м² та заввишки в південній частині 2,8 м над рівнем моря.

3. На Оболоні виявлено залишки ранньослов'янських поселень 1 ст. до н.е. — 2ст. н.е. та 6-7ст. н.е. На площі 25 тис.м. досліджено залишки 66 заглиблених жител і 918 господарських ям (Україна в цікавих фактах).

4. Хоч було вже пізно, величезний 16-поверховий будинок гудів, як вокзал або аеропорт (П. Загребельний).

5. Передові польські поети перекладали Шевченка ще з початку 60-х років минулого століття (М. Рильський).

6. Не впізнаю себе сьогодні: чому мені, 70-річному дідові, стало враз жаль себе самого (Р.Іванчук).

7. Як добре жити, мій друже, мій брате, коли тобі йде 19-й рік!.

8. Попритрушувані пилом, стомлені 3-денною дорогою, вони сиділи мовчки.

28. Складіть речення (словосполучення), в яких подані дієслова були б перехідними і неперехідними.

Наприклад: Цю *пісню* вони **співають** давно (перехідне). Вони **співають** разом уже кілька років (неперехідне).

Подарувати, фарбувати, шити.

29. Поставте дієслова у III ос. множ. теп. часу, визначте дієвідміну. Вивчити поділ на дієвідміни.

бігти – біжать, 2	бігати – бігають, 1
гнати –	стелити –
слати (<i>посилати</i>) –	слати (<i>стелити</i>) –
терти –	могти –
свистати –	свистіти –
полоскати –	чесати –
летіти –	клеїти –

30. Від поданих дієслів утворіть усі можливі форми часу. Поясніть, чому не можна утворити усі часові форми від усіх дієслів.

Шити, пошити, сідати, сісти, посидіти, орати, переорати, переорювати, сіяти, засіяти, посіяти, засівати, рости, вирости, виростати, підростати, підрости.

31. Від поданих дієслів утворіть усі можливі форми наказового способу.

Пекти, різати, кликати, садити, бігти, готувати, принести, слухати, згадати, возити.

32. Поставте дієслова у I ос. одн. теп. часу. Які чергування відбуваються?

Лазити, лізти, в'язати, їздити, тесати, свистіти, свистати, гнати, колихати, колисати, жати, гриміти, платити, молоти, полоскати, водити, вертіти, носити, ходити.

Поясніть різницю в значенні дієслів *воджу* і *вожу*, *ладжу* і *лажу*. Чи однаково вони вимовляються?

Воджу – *водити*; **вожу** – *возити*; **ладжу** – *ладити*; **лажу** – *лазити*.

33. Перекладіть українською: *давайте празнувать; давайте петь; напиши мне письмо; ответь мне; пусть полет цветы; пускай отдохнут; давайте беречь природу; пусть всегда будет солнце.*

34. Скласти словосполучення (або речення) з поданими словами.

більший	за кого? від кого? ніж хто?	
вибачати	кому?	
доглядати	кого?	
дорікати	кому?	
дякувати	кому?	
жадібний	до чого?	
завідувати, ~~завідуючий~~	чим?	
завідувач	чого?	
зазнавати	чого?	
запобігати	чому?	
заслужувати	чого? на що?	
захворіти	на що?	
зраджувати	кого?	
зрадіти	кому?	
~~керуючий~~ , ~~командуючий~~ , командування	чим?	
командувач, керівник	чого?	
навчити	чого?	
наколоти	що?	
накопати, накупити, наловити	чого?	
оволодівати	чим?	
опанувати	що?	
придатний	для чого?	
пробачити	кому?	
свідомий	чого?	
сповнений	чим? чого?	
характеристика	кого?	
хворіти	на що?	

35. Перекласти українською мовою

Російською	Українською
<p>по предложению по Вашему желанию называть по имени концерт по заявкам по требованию замечания по теме по обоим берегам обратиться по адресу по собственному желанию по назначению по семейным обстоятельствам действовать по правилам по ветру по зову сердца по последней моде по приказу директора по итогам по трем направлениям по совместительству по происхождению по случаю празднования комиссия по вопросам обратиться по вопросу по вине конспект по математике по многим причинам по собственной воле специалист по экономике пришлось по вкусу с06.10.09 по 01.05.10 добрый по природе смотря по погоде действовать по обстоятельствам задание не по силам</p>	

по мере возможности ударить по струнам уехать по делу по болезни (отпуск) по техническим причинам по субботам по прошествии срока по завершению по душам (общаться) по крайней (меньшей) мере	
--	--

36. Скласти з поданими словами словосполучення (або речення)

білет екзаменаційний	квиток проїзний
введення внутрішньовенно	вступ до мовознавства
вірний друг, помічник	правильна думка, відповідь
вклад банківський	внесок у науку
включити у список	увімкнути телевізор
виключення з команди	виняток з правила
задавати завдання	ставити питання
заступник перший, посада	замісник тимчасово заміняє
кохана дівчина	люба матуся , улюблена справа
загальне враження, освіта	спільне майно
відчинений магазин, вікно	розгорнута книга, відкрита місцевість
відношення математичне, пряме	ставлення до людей,
відносини міжнародні, у колективі	взаємини, стосунки у сім'ї
брати участь	приймати ліки, ухвалити резолюцію
придбати літературу	здобути прихильність
здавати книги	складати іспит
наступний день	трапилося таке
здібний хлопець	здатний на все
я вважаю	рахую гроші
ділянка роботи	виборча діляниця

СИНТАКСИС**Блок № 1****Визначити тип односкладного речення:**

1. Як тихо й любо навкруги!
2. Вірю в пам'ять і серце людське.
3. У жодній енциклопедії не знайдеш цієї Зачіплянки.
4. Старого горобця на полові не обдурити.
5. На київських вулицях починали засвічувати ліхтарі.
6. Хочеться дівчині всесвіт обняти.
7. Насипали край дороги дві могили в полі.
8. Пустить мене у молодість мою.
9. Науки не носять за плечима.
10. Нема кращого на світі над дівочу вроду.
11. Посадили над козаком явір та калину.
12. І на гору кришталеву ні стежок нема, ні сходів.
13. За одного вченого десять невчених дають.
14. Сьогодні хлопців проводжають до армії.
15. Не люблю каламутного слова.
16. Словами серденька не обдурити.
17. Собори душ своїх бережіть, друзі.
18. Не вчи орла літати.
19. Не забувай про отчий свій поріг.
20. По селах святкують обжинки.
21. У селі ще довго говорили про цей випадок.
22. Од блакитних просторів на душі в мене було блакитно, тепло, тихо.
23. Обіцяного сім літ чекають.
24. Мені сьогодні не заснути.
25. Пшениці кохливий лан. І маків полотно червоне.

Блок № 2**Варіант № 1**

Поставте, де потрібно, розділові знаки. Поясніть.

1. Рівний залитий сонцем степ одразу припишк.
2. Життя без книг це хата без вікна.
3. З-за обрію вставало червоне вранішнє сонце і радісно вітало молоду зелену землю.
4. Слова полова але огонь в одежі слóва безсмертна, чудотворна фея правдива іскра Прометєя.
5. Там за річкою сплелися парубочі дзвінкi голоси.
6. Слово моя ти єдина зброє ми не повинні загинуть обоє!
7. Звали нашого діда як я вже потом довідавсь Семеном.

Варіант № 2

Поставте, де потрібно, розділові знаки. Поясніть.

1. Лиш боротись значить жить.
2. З ластівками прокидався яблуневий у білих крапах сад.
3. Над оболонню висять низько білі аж прозорі хмари.
4. У тихій воді було видно синє глибоке небо.
5. Троянці в човни посідавши і швидко їх поодпихавши по вітру гарно поплили.
6. Там батько, плачучи з дітьми а ми малі були і голі, не витримав лихої долі умер на панщині.
7. Одягнена в батьків кожух Марія не боялась холоду і впевнено ступила через поріг.

Варіант № 3

Поставте, де потрібно, розділові знаки. Поясніть.

1. На лісових горбках солодко пахли нагріті сонцем стиглі суніці.
2. Твої очі як те море спокійне світле.
3. Надворі зненацька сипнув дощ рівний теплий рясний.
4. Під синім склепінням високого неба розкинувся широкий аж до самого обрію степ.
5. Погулявши коло бджіл і наївшись огіркових пуп'янків натрапив я на моркву.
6. Султан з'явився в урочистих шатах у золотому кафтані чотирирукавному два рукави для рук, два для цілування

придворним, коли йшов до трону, у тюрбані, із золотою шаблею при боці обсипаною величезними діамантами й рубінами.

7. Ой Дніпре мій Дніпре, широкий та дужий, багато ти батьку у море носив козацької крові!

Варіант № 4

Поставте, де потрібно, розділові знаки. Поясніть.

1. Смугляве з орлиним носом обличчя іноземця ще зберігало сліди колишньої вроди.
2. Боротьба за мир найсвятіша справа.
3. Там за горами вже давно день і сяє сонце а тут на дні міжгір'я ще ніч.
4. Лірична пісня це душа народу це безмежне поле засіяне зернами історії і завітчане людськими надіями.
5. Високо трохи не серед неба стояв місяць ясний блискучий повний.
6. Я люблю тебе поле простір твій широчінь твої пахощі й цвіт.
7. А все-таки люблю її, мою Україну широку хоч я по їй і одинокий бо бачте пари не найшов аж до погибелі дійшов.

Варіант № 5

Поставте, де потрібно, розділові знаки. Поясніть.

1. Бурлаки стояли ні живі ні мертві.
2. Ой чи так красно в якій країні як тут на нашій рідній Волині!
3. Хтось давно ще сказав що спів то мова душі то голос серця.
4. Шумить дрімучий темний бір одягнений у хвою.
5. Хата посипана зеленою, пахучою травою сіни прибрані квітами.
6. О мій русявий Прометею загублений в ночах війни.
7. У затінках попід гінкою ліщиною рибалки тут щоосени вудлища собі ріжуть видніються прозоро-зелені шпичаки конвалій кропива з-під торішнього листя пнеться.

Варіант № 6

Поставте, де потрібно, розділові знаки. Поясніть.

1. Ранок зачинався тихий та лагідний все навкруги і трави і дерева і кущі наче завмерло.
2. Далеко зліва вставав на обрії легкий білий дим.
3. Грає сонце промінцями білий сніг стає струмками і співаючи струмки шлях знаходять до ріки.

4. Найбільше добро в кожного народу це його мова.
5. Я вийшов за садок гілля обторкало мої плечі та шапку полишивши на них білі пухнасті квітки з снігу і став дивитися на дорогу.
6. Ой ти дівчино з горіха зерня чом твоє серденько колючее терня?
7. На жаль світ побудований так що щастя людства здобувається ціною чийхсь страждань.

Блок № 3

Поставити розділові знаки у таких реченнях. виправити помилки, якщо є.

1. Коли я втомлюся або коли сум облягає душу в уяві моїй постає батьківська хата.
2. Настала весна і все навкруги зазеленіло.
3. В одне вікно зазирає гілка яблуні а в інше бузок.
4. Уміння відчувати красу це риса притаманна людині.
5. На городі, у садку, за тином скрізь цвітуть мальви.
6. Настає літо і, розлившись повинню хату затоплює зелень.
7. Коли військо вже було на березі Наполеон тихо але впевнено сказав Єгипет мусить бути завойований.
8. Їхня віра в це зілля виявляється мала глибокі підстави корені татарського зілля виділяють фітонциди які згубно діють – на мікроелементи.
9. Очевидно сумлінність, а не здібності привертають до нього увагу Ернста Геккеля – чудового натураліста й улюбленого професора Миколи лекції якого він ніколи не пропускав.
10. Один з ханів золотої орди який отаборився не подалік від тих місць мав улюблену дружину жінку надзвичайної краси. Він кохав її донестями.
11. У тайзі внизу було півтемно і вогко. Лише денедє проривались яскраві сонячні пасма і стояли як мечі уткнуті лезами в землю.
12. Крикнув кулик на болоті і замовк.
13. Заревли корови на дорогах закричали гуси протягли своє ку-ку-рі-ку! горласті півні.
14. Може споминає батька та діда що свій вік прожили на цьому дворіщі, а може хоче тільки добре надивитися і запам'ятати свою батьківщину щоб не забути її начужині...
15. Прощай мій товаришу мій вірний старий друже! тихо промовляє він.

16. Знає останній раз сидить під ясеном...
17. І росло ще пригадую багато тютюну в якому ми, маленькі, ходили мов у лісі ...
18. А в здовж тину за старою повіткою росли великі кущі смородини бузини і ще яки-хось не відомих рослин.
19. Скіфи! Одне це слово наводило жах на племена і народи східної Європи та близького сходу.
20. Греки першими збагнули що перемогти войовничих скіфів марна справа.

Блок № 4

Розібрати речення, розставити розділові знаки.

1. Живі квіти терпкі калачики вутлі фуксії колючі столітники в глиняних горщечках стояли перед розписаним памороззю вікном.
2. Сором досада злість усе разом прийшло в його голову.
3. Увесь степ і лиман і озеро і море все закуталось в якийсь чарівний тихий світ повилось прозорим сизим туманом.
4. Праця це все і вивчення азбуки і написаний переказ і прочитана книга і змайстрована шпаківниця застелене ліжко і розв'язана задача проведена екскурсія і занесене в хату відро води.
5. Біля возів під возами й подалі скрізь було видно запорожців що порозлягалися на траві.
6. Вся краса якої шукають художники всі пейзажі всі сходи і заходи сонця всі трави квіти плоди насіння всі жнива всі пори року все, що дороге й любе живій людині, все це наше.
7. В історії слов'янських мов дослідники виділяють три періоди спільнослов'янський, або праслов'янський (до VI ст. н. е.); давньослов'янський — період активних процесів, у результаті яких відділяється один діалект від другого і виникають окремі слов'янські мови та мовні групи (VI — VIII ст.); новослов'янський період розвитку окремих слов'янських мов і закріплення їх у літературі (XI — XX ст.).
8. Глянеш на все те здалеку, і здається тобі, що бачиш якесь зачароване царство де все послуло й ніби скам'яніло і гори й ліси і вода навіть сам місяць зі своїм тихим промінням скам'янів і захолов.

9. Деякі речі його (Шевченка) як-от «Утоптала стежечку» «Якби мені, мамо, намісто» «Ой крикнули сірі гуси» «Ой пішла я у яр за водою» і чимало інших од першого до останнього рядка витримані в характері народної лірики.
10. Справді вся творчість Довженка і проза і драматургія і кінодраматургія і навіть публіцистика надзвичайно поетична.
11. І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю і дитинство й розлука і твоя материнська любов.
12. Усе одбивається в пісні, як в морі рожева зоря і червона кров і темна ненависть і ясна любов і промінь пожару і місяць і зорі.
13. Надворі повсюди лежала роса на пожовклій траві осінній на круглій павутині попід стріхою у хліві на капустах у городі.
14. Бездонне небо місяць повний і рожевий у променях невидимого сонця озеро повите ранковим туманом пташиний щебет все те непомітно перекинуло мене в інший світ, у світ мого дитинства
15. Реальність і казка подробиця й сміливе узагальнення щедра, навіть зухвало смілива поетика гаряче пристрасне зачудування й глибинна філософічність використання пісенних мотивів та набутоків народного декоративного досвіду і водночас талановитий вияв сильної творчої особистості все це створило нам велику художницю двадцятого століття Катерину Білокур.

Блок № 5

Відредагувати речення.

1. На випускний вечір прийшли також бувші студенти нашого факультету.
2. Вибачаюсь. Котра зараз година?
3. Кімната після ремонту стала більш затишнішою.
4. Кузьменко сьогодні зловив найбільш величезну рибу.
5. Наші донори в цей день здали всю свою кров безкоштовно.
6. Після того, як діти закінчують малювати, збираю їх і вивішую на дошку.
7. В зоопарку бавились троє медвежат.
8. Камінь, що відірвався від скелі, з гуркотом скотився в обрив.
9. Збори відбудуться 25 травня в 2-ій годині.
10. Це один із самих відомих творів письменника.
11. Дні стали більш коротшими.
12. Довідка видана Черненку А.Г. в тім, що він дійсно здав свою шкуру на вичинку (з довідки ательє).
13. Двоє наших співробітниць перебувають у відраджженні.

14. Викликають інтерес трофеї Іванчука, зокрема його ікла (з багатотиражки).
15. У поході повинні прийняти участь усі члени колективу.
16. Було рівно дев'ять годин ранку.
17. Це був самий цікавий матч сезону.
18. Квіти – найбільш приємніший подарунок для жінки.
19. Ледь на сінокіс викотилося сонце, а хлопці вже поснідали на ньому й узялися до роботи.
20. Направляю шофера Бірюкова і прошу ще сьогодні заправте його бензином (із супровідного листа).
21. З доповідями на конференції виступили торе професорів нашого університету.
22. Молодь України – це передовий авангард незалежної держави.
23. Верховною Радою України прийнято закон про соціальний захист старих ветеранів, студентів.
24. Ще й досі тривають дискусії та суперечки вчених з приводу походження української мови.
25. Нові інноваційні технології навчання впроваджуються у вищих навчальних закладах України.
26. Засоби масової інформації та мас-медіа – одна з наймолодших сфер нашої культури.
27. Всі речовини доводять: вчені складаються з атомів.

Блок № 6

Виправте помилки, пов'язані з неправильним вживанням однорідних членів речення.

1. Наталка не тільки вміє щиро кохати, а й боротися за своє щастя.
2. Наталка шанує, піклується й допомагає своїй матері.
3. У «Лісовій пісні» діють і люди, і Мавка, і різні міфічні істоти.
4. «Лісова пісня» вчить нас чесноти у взаєминах з іншим людьми, любити красу, бережно ставитися до природи.
5. На вулицях, площах і парках сьогодні було особливо людно.
6. Ми пішли у сквер. Навкруги все було привабливо та прибрано.
7. Йшов дощ і два товариші: один в пальто, інший – в кіно.

8. Усі видатні українські письменники й поети писали не тільки про страждання рідного народу, а й закликали до боротьби за власну волю.
9. Бібліотека одержує газети, журнали, періодику.
10. У ліквідації наслідків стихійного лиха брали участь робітники, працівники установ, населення.
11. Завод освоїв і почав випуск нової продукції.
12. До цієї збірки входять короткі, але правдиві оповідання.
13. Нова технологія дозволяє не тільки збільшити випуск продукції, а й здешевлює її.
14. Ввічливість – найвизначніша риса японського самотнього характеру, вони завжди прагнуть до толерантності в стосунках.
15. Бен давно вже засудив себе до смерті. План давно був обдуман і почав уже працювати, але все ускладнюється, коли він зустрічає Емілі і закохується в неї.

Блок № 7

Завдання 1. Відредагуйте речення. Поясніть принципи вживання дісприслівникових зворотів.

1. Повертаючись з лижної прогулянки, нас у дорозі застала снігова буря.
2. Хлопці, не сказав ні слова, вийшли з приміщення.
3. Слухаючи розповіді про історію Києва, у мене виникло бажання відвідати це старовинне місто.
4. Бача безвихідну ситуацію, ми кинулися до човна.
5. Сонце, піднімаючись все вище і вище, немилосердно палило.
6. Підбігаючи до фінішу, нам аплодували глядачі.
7. Прочитавши довгожданого листа, на очах у дівчини виступили сльози радості.
8. Приїхавши в село, нас вразила краса навколишньої природи.
9. Прийшовши на стадіон, матч уже давно розпочався.
10. Тому почувши шум води, відчувши солоний вітер та нарешті побачивши доволі високі хвилі, мене охопила неймовірна радість.
11. Продовжуючи тему, справжнім відпочинком для мозку будуть твори французької письменниці Анни Гавальди.

12. Стоячи тут, на березі найбільшого в Україні водосховища, миттєво у пам'яті спливають рядки справжньої поетеси, нині жительки нашого селища Лідії Глебової...
13. Залишаючи тварину вдома, їм треба залишати їжу...
14. На цих вихідних ми з сестрою їздили на дачу....
Повернувшись додому, тато нас вже чекав.
15. Споглядаючи на океанських риб, мимоволі хочеться на відпочинок.
16. Усі були шоковані, коли, відкривши банку, вона була пустою.
17. Марніючи погляд, дивився на нас і благав його врятувати.
18. Опалий лист, лежав самостійно на дорозі.
19. Він друкував, поспішаючи з усієї сили, невідкладні документи.
20. Повернувшись додому, уже зійшло сонце.
21. Слухавши шелест листя, не хотілось нікуди йти.
22. Ці папірці (гроші) полонили тисячі людей, пробудив у їх серцях величезну жадобу та жагу до збагачення.
23. Відпилявши від неї (лавки) частину, вийшов прекрасний стільчик.
24. Прибувши до Одеси, ми були в захваті від цього міста: краєвиди були більш красивішими, ніж на фотографіях.
25. Слово «рагу» означає «збуджувати апетит». Обсмаживши індичку з оранжевим і зеленим перцем і протушкувавши її в червоному вині, страва в Іллі Лазерсона вийшла гарною, смачною й по-справжньому апетитною.
26. Ставши мером нашого міста, як змінилось ваше життя?
27. Хитаючи гіллям, опадає листя...
28. Подививши фільм «Тарас Бульба», мене охоплювали неймовірні емоції.
29. Провівши соціологічне опитування, результати вразили дослідників.
30. Йдучи вздовж берега, нас дивують цікаві піщані замки, піраміди, казкові персонажі.
31. Перечитуючи Шевченка, в уяві з'являються яскраві образи наших предків.
32. Роблячи останній хід, з дошки упав на підлогу пішак.

Завдання 2. Вставте на місці крапок **и** чи **і**. Поясніть правопис.

1. Десятки прожекторів з валу вдарили промінням, засліплююч... наступаюч... війська і освітлююч... їм дорогу.
2. Сяюч... погляди, якими Шура осипала Черниша на вогневій, так досі й сяяли на ньому.
3. Пахуч... кухні тряслися через подвір'я, губляч... за собою жар з піддувал.
4. Лишаюч...сь по цілих днях на самоті, Остап пробував свої тремтяч... ноги, як мала пташина крила.
5. Палаюч... крокви рухнули під одностайним натиском, стріливш... догори ясними іскрами.
6. Ліси, густо обсідаюч... плечі гір, піднімалися вгору.
7. Пішов козак сумуюч..., нікого не кинув, шукав долі в чистім полі, та там і загинув.

Завдання 3. Переробіть речення так, щоб невідокремлені поширені означення відокремлювалися і навпаки.

1. До сіней була припнута повітка з широкими, плетеними з лози ворітьми.
2. Закривши за собою ковані залізом важкі двері, він зітхнув із полегшенням.
3. Тепла ніч, напоєна степовими пахощами, пропливала над Асканією.
4. У заволоченому хмарами небі не вгледіти жодної зірки.
5. Одягнений у хвою, шумить дрімучий темний бір.
6. Над берегом прослався невеликий, густо зацвічений білою ромашкою луг.

Завдання 4. Поставити розділові знаки у таких реченнях. Виправити помилки, якщо є.

1. Коли я втомлюся або коли сум облягає душу в уяві моєї постає батьківська хата.
2. Настала весна і все навкруги зазеленіло.
3. В одне вікно зазирає гілка яблуні а в інше бузок.
4. Уміння відчувати красу це риса притаманна людині.

5. На городі, у садку, за тином скрізь цвітуть мальви.
6. Настає літо і, розлившись повинню хату затоплює зелень.
7. Коли військо вже було на березі Наполеон тихо але впевнено сказав Єгипет мусить бути завойований.
8. Їхня віра в це зілля виявляється мала глибокі підстави корені татарського зілля виділяють фітонциди які згубно діють – на мікроелементи.
9. Очевидно сумлінність, а не здібності привертають до нього увагу Ернста Геккеля – чудового натураліста й улюбленого професора Миколи лекції якого він ніколи не пропуслав.
10. Один з ханів золотої орди який отаборився не подалік від тих місць мав улюблену дружину жінку надзвичайної краси. Він кохав її донестями.
11. У тайзі внизу було півтемно і вогко. Лише денедє проривались яскраві сонячні пасма і стояли як мечі уткнуті лезами в землю.
12. Крикнув кулик на болоті і замовк.
13. Заревли корови на дорогах закричали гуси протягли своє ку-ку-рі-ку! горласті півні.
14. Може споминає батька та діда що свій вік прожили на цьому дворіщі, а може хоче тільки добре надивитися і запам'ятати свою батьківщину щоб не забути її начужині...
15. Прощай мій товаришу мій вірний старий друже! тихо промовляє він.
16. Знає останній раз сидить під ясенюм...
17. І росло ще пригадує багато тютюну в якому ми, маленькі, ходили мов у лісі в якому пізнали перші мозолі на дитячих руках.
18. А в здовж тину за старою повіткою росли великі кущі смородини бузини і ще яки-хось не відомих рослин.
19. Скіфи! Одне це слово наводило жах на племена і народи східної європи та близького сходу.
20. Греки першими збагнули що перемогти войовничих скіфів марна справа.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

Основна література

1. Арполенко Г. П. Числівники української мови / Г. П. Арполенко, К. Г. Городенська, Г. Х. Щербатюк. – К. : Наукова думка, 1980. – 240 с.
2. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наукова думка, 1980. – 285 с.
3. Волощак М. Неправильно-правильно : довідник з українського слововживання. За матеріалами засобів масової інформації / М. Волощак. – К. : Просвіта, 2000. – 128 с.
4. Гнатюк Г. М. Дієприкметник у сучасній українській літературній мові / Г. М. Гнатюк. – К. : Наукова думка, 1982. – 248 с.
5. Головащук С. Російсько-український словник сталих словосполучень / С. Головащук. – К. : Наукова думка, 2001. – 639 с.
6. Головащук С. Словник-довідник з українського літературного слововживання / С. Головащук. – К. : Наукова думка, 2004. – 448 с.
7. Єрмоленко С. Нариси з української словесності : стилістика та культура мови / С. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
8. Здоровега В. Теорія й методика журналістської творчості : навчальний посібник / В. Здоровега. – Львів : ПАІС, 2004. – 268 с.
9. Капелюшний А. Редагування в засобах масової інформації : навчальний посібник / А. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2009. – 432 с.
10. Капелюшний А. О. Стилістика й редагування : практичний словник-довідник журналіста / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2002. – 576 с.
11. Коць М. М. Дієприслівник у сучасній українській літературній мові / М. М. Коць. – К. : Вид-во АН УРСР, 1964. – 163 с.
12. Кочан І. Культура рідної мови : збірник вправ і завдань / І. Кочан, А. Токарська. – Львів : Світ, 1996. – 232 с.
13. Лепеха Т. В. Українська мова : навчальний посібник / Т. В. Лепеха. – К. : Просвіта, 2000. – 326 с.

14. Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові / І. Г. Матвіяс. – К. : Радянська школа, 1974. – 184 с.
15. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради : навчальний посібник / О. Пономарів. – К. : Либідь, 2008. – 240 с.
16. Різун В. Літературне редагування : підручник / В. Різун. – К. : Либідь, 1996. – 240 с.
17. Русанівський В. М. Структура українського дієслова / В. М. Русанівський. – К. : Наукова думка, 1971. – 315 с.
18. Сербенська О. Культура усного мовлення. Практикум / О. Сербенська. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 213 с.
19. Сучасна українська літературна мова : підручник / За ред. М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 2005. – 430 с.
20. Сучасна українська мова : підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; За ред. О. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – 400 с.
21. Українська мова. Енциклопедія / Ред. Русанівський В. М., Тараненко О. О., М. П. Зяблюк та ін. – Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2004. – 752 с.
22. Українська мова. Практикум : навч. посібник / О. М. Пазяк та ін. – К. : Либідь, 2000. – 384 с.
23. Український правопис. – К. : НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови, 1993 (та перевидання – К. : Наукова думка, 2015. – 288 с.
24. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови / І. П. Ющук. – К. : Освіта, 2000. – 254 с.
25. Яцимірська М. Культура фахової мови журналіста / М. Яцимірська. – Львів : ПАІС, 2004. – 232 с.

Додаткова література

1. Азарова Л. Є. Дієприслівники в українській мові: статус, функціонування / Л. Є. Азарова, Е. С. Сосинович. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. – 126 с.
2. Вакула Г. Г. Категорія істот і категорія неістот в українській мові / Г. Г. Вакула // Українська мова та література в школі. – 1965. – № 6.
3. Вихованець І. Р. Частина мови в семантико-граматичному аспекті / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1988. – 256 с.

4. Гамалій А. Т. Загальне поняття про сполучник / А. Т. Гамалій // Українська мова та література в школі. – 1970. – №3.
5. Герман К. Ф. Критерій розмежування омонімічних сполучників і сполучних слів / К. Ф. Герман // Українська мова та література в школі. – 1970. – №5.
6. Гмир І. С. Розрізнення сполучників від однозвучних сполучних слів / І. С. Гмир // Українська мова та література в школі. – 1972. – №3.
7. Жовтобрюх М. А. Займенник у системі частин мови / М. А. Жовтобрюх // Мовознавство. – 1994. – №6.
8. Зінкевич-Томанек Б. Короткий практичний словник абревіатур та скорочень української мови / Б. Зінкевич-Томанек, О. Григор'єв, М. Прихода. – Краків, 1997.
9. Зубков М. Сучасне українське ділове мовлення / М. Зубков. – Харків : Торсінг, 2003. – 448 с.
10. Іванов В. Сучасні комп'ютерні технології і засоби масової комунікації : аспекти застосування / В. Іванов, О. Мелещенко. – К. : ІЗМН, 1996. – 180 с.
11. Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за національне «Я» / С. Караванський. – К. : Академія, 2001. – 240 с.
12. Ковалик І. І. Про власні і загальні назви в українській мові / І. І. Ковалик // Мовознавство. – 1977. – № 2.
13. Ковалик І. І. Слова з конкретним і абстрактним значенням / І. І. Ковалик // Укр. мова і літ. в школі. – 1977. – № 4.
14. Колодяжний А. С. Прийменник Матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови / А. С. Колодяжний. – Харків : Вид-во ХДУ, 1960. – 165 с.
15. Коломієць М. П. Робота з синонімічними прийменниковими конструкціями / М. П. Коломієць // Українська мова в школі. – 1970. – №2.
16. Мацько О. М. Українська мова : навч. посібник / О. М. Мацько, О. М. Сидоренко. – К., 1998. – 191 с.
17. Німчук В. В. Про графіку та правопис як елемент етнічної культури / В. В. Німчук // Мовознавство. – 1981. – № 8.
18. Пономарів О. Стилїстика сучасної української мови : підручник / О. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 246 с.

19. Радзівєвська Т. Текст як засіб комунікації / Т. Радзівєвська. – К. : Ін-т української мови, 1998. – 191 с.
20. Різун В. Нариси про текст : теоретичні питання комунікації тексту / В. Різун, А. Мамалига, А. Феллер. – К. : РВЦ "Київський ун-т", 1998. – 335 с.
21. Різун В. Основи масового спілкування як духовного єднання і порозуміння / В. Різун // Вісник Львів. ун-ту. Сер. Журналістика. – 2001. – Вип.21. – С. 20–25.
22. Сасинович Є.С. Адвербіалізація дієприслівників сучасної української мови / Є. С. Сасинович // Українська мова в школі. – 1961. – №1.
23. Сербенська О., Актуальне інтерв'ю з мовознавцем / О. Сербенська, М. Волошак. – К. : Просвіта, 2001. – 204 с.
24. Симонова К. С. Категоріальні ознаки та синтаксичні функції часток / К. С. Симонова // Українська мова та література в школі. – 1980. – №7.
25. Симонова К. С. Функції стверджувальних часток в українській мові / К. С. Симонова // Українська мова та література в школі. – 1980. – №11.
26. Сич В. Ф. Заперечні займенники / В. Ф. Сич // Українська мова і література в школі. – 1980. – №3.
27. Сич В. Ф. Особові та зворотні займенники / В. Ф. Сич // Українська мова і література в школі. – 1976. – №4.
28. Сич В. Ф. Присвійні займенники / В. Ф. Сич // Українська мова і література в школі. – 1982. – №2.
29. Сметанина С. Медиатекст в системі культури (динамічні процеси в мові і стилі журналістики кінця ХХ століття) / С. Сметанина. – СПб. : Изд-во Михайлова В., 2002. – 382 с.
30. Томан І. Мистецтво говорити / І. Томан. – К. : Україна, 1996. – 267 с.
31. Федоренко М. Т. Деякі особливості семантики неозначених займенників / М. Т. Федоренко // Мовознавство. – 1979. – №3.
32. Чак Є. Складні випадки правопису та слововживання / Є. Чак. – К. : А.С.К., 1998. – 272 с.
33. Чак Є. Чи правильно ми говоримо? / Є. Чак. – К. : Освіта, 1997. – 239 с.
34. Шевчук О.С. Стилістичні функції часток / О. С. Шевчук // Українська мова та література в школі. – 1976. – №5.

Словники

- Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо /Б. Антоненко-Давидович. – К. : Українська книга, 1997. – 336 с.
- Бибик С. П. Словник епітетів української мови / С. П. Бибик, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт. – К. : Довіра, 1998. – 431 с.
- Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2003. – 896 с.
- Віняр Г. М. Словник новотворів української мови кінця ХХ століття / Г. М. Віняр, Л. Р. Шпачук. – Кривий Ріг, 2002. – Вип. 2. – 180 с.
- Головащук С. Російсько-український словник сталих словосполучень / С. Головащук. – К. : Наукова думка, 2001. – 639 с.
- Головащук С. Словник-довідник з українського літературного слововживання / С. Головащук. – К. : Наукова думка, 2004. – 448 с.
- Гринчишин Д. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, О. Сербенська. – Львів : Фенікс, 1996. – 368 с.
- Жайворонко В.В. Велика чи мала літера? – К., 2003.
- Зінкевич-Томанек Б. Короткий практичний словник аббревіатур та скорочень української мови / Б. Зінкевич-Томанек, О. Григор'єв, М. Прихода. – Краків, 1997.
- Калашник В.С., Колоїз Ж.В. Словник фразеологічних антонімів української мови. – К.: Довіра, 2001.
- Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування : практичний словник-довідник журналіста / А. О. Капелюшний. – Львів : ПІАС, 2002. – 576 с.
- Караванський С. Російсько-український словник складної лексики / С. Караванський. – К. : ВЦ „Академія”, 1998.
- Коломієць М. П. Короткий словник перифраз / М. П. Коломієць, Є. С. Регушевський. – К., 1985.
- Мацько Л.І. Російсько-український і українсько-російський словник: відмінна лексика / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, С. В. Шевчук. – К. : Вища школа, 1992.
- Новий російсько-український словник-довідник / Укл. Я. Єрмоленко, О. Сліпушко. – К., 1996.
- Російсько-український словник синонімів/За ред. М. М. Пилинського. – К. : Освіта, 1995.

- Русско-український словарь / Сост. : Д. И. Ганич, И. С. Олейник. – К. : Головна ред. УРЕ, 1979.
- Скрипник А. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей / А. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська. – К., 1986.
- Словник синонімів української мови : в 2 т. / А. А. Бурячок та ін. – К. : Наукова думка, 1999–2000.
- Словник труднощів української мови : біля 15 000 слів / За ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Радянська школа, 1989. – 336 с.
- Словник українських прийменників. Сучасна українська мова / Укл. Загнітко А. П., Данилюк І. Г., Ситар Г. В., Щукіна І. А.. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 416 с.
- Словник української мови : в 11 т. – К. : Наукова думка, 1970-1980.
- Словник фразеологічних синонімів / М. П. Коломієць, Є. С. Регушевський; За ред. В. О. Винника. – К. : Радянська школа, 1988.
- Ставицька Л. Український жаргон : словник / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005.
- Сучасний словник іншомовних слів / Укл.: Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В. – К. : Довіра, 2006.
- Українсько-російський словник / Укл.: В. С. Ільїн та ін. – К. : Наукова думка, 1976.
- Шевчук С. Разом, окремо, через дефіс : словник-довідник / С. Шевчук. – К. : АСК, 2003.

Інтернет-ресурси

1. Головащук С. Словник-довідник з українського літературного слововживання. – Режим доступу: <http://ukraine.velesava.com/?p=29>
2. Капелюшний А. Практична стилістика української мови. – Львів, 2001. – Режим доступу : [http://shron.chtyvo.org.ua/Kapeliushnyi Anatolii/Praktychna stylis_tyka_ukrainskoi_movy.pdf](http://shron.chtyvo.org.ua/Kapeliushnyi_Anatolii/Praktychna_stylis_tyka_ukrainskoi_movy.pdf)
3. Мовознавство. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/>

4. Орфографічний словник (онлайн). – Режим доступу: <http://www.slovnky.ua/>
5. Орфоепічний словник (онлайн). – Режим доступу: <http://slovnky.com/orfoepichnij-slovník-ukrayinskoyi-movi-onlajn-nagolosi-u-slovah/>
6. Словники онлайн. – Режим доступу: <http://uk.worldwidedictionary.org/>
7. Словники онлайн. – Режим доступу: <http://rozum.org.ua/>
8. Супрун Л.В. Нормативність мовлення як складник мовної комунікації журналіста. – Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2373>
9. Сучасна українська літературна мова (Шевчук С.) – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1584072040522/dokumentoznavstvo/suchasna_ukrayinska_literaturna_mova_-_shevchuk_sv
10. Українська мова. – Режим доступу: <http://www.linguist.univ.kiev.ua/WINS/pidruchn/imen/vlad.htm>
11. Українська мова : енциклопедія. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/>
12. Український лінгвістичний портал: «Словники України» online. – Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
13. Український правопис. – Режим доступу: <http://pravopys.net/>
14. Уроки державної мови. – Режим доступу: <http://mova.kreschatic.kiev.ua/index.html>

Наукове видання

ВОЛИНЕЦЬ Галина Миколаївна

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК З ДИСЦИПЛІНИ
«УКРАЇНСЬКА МОВА У ПРОФЕСІЙНОМУ
СПІЛКУВАННІ»**

Навчально-методичний посібник

Тираж 100 прим. Зам. № 1007.

Видавець і виготовлювач Запорізький національний технічний університет
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Тел.: (061) 769-82-96, 220-12-14

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2394 від 27.12.2005.